

KARADENİZ

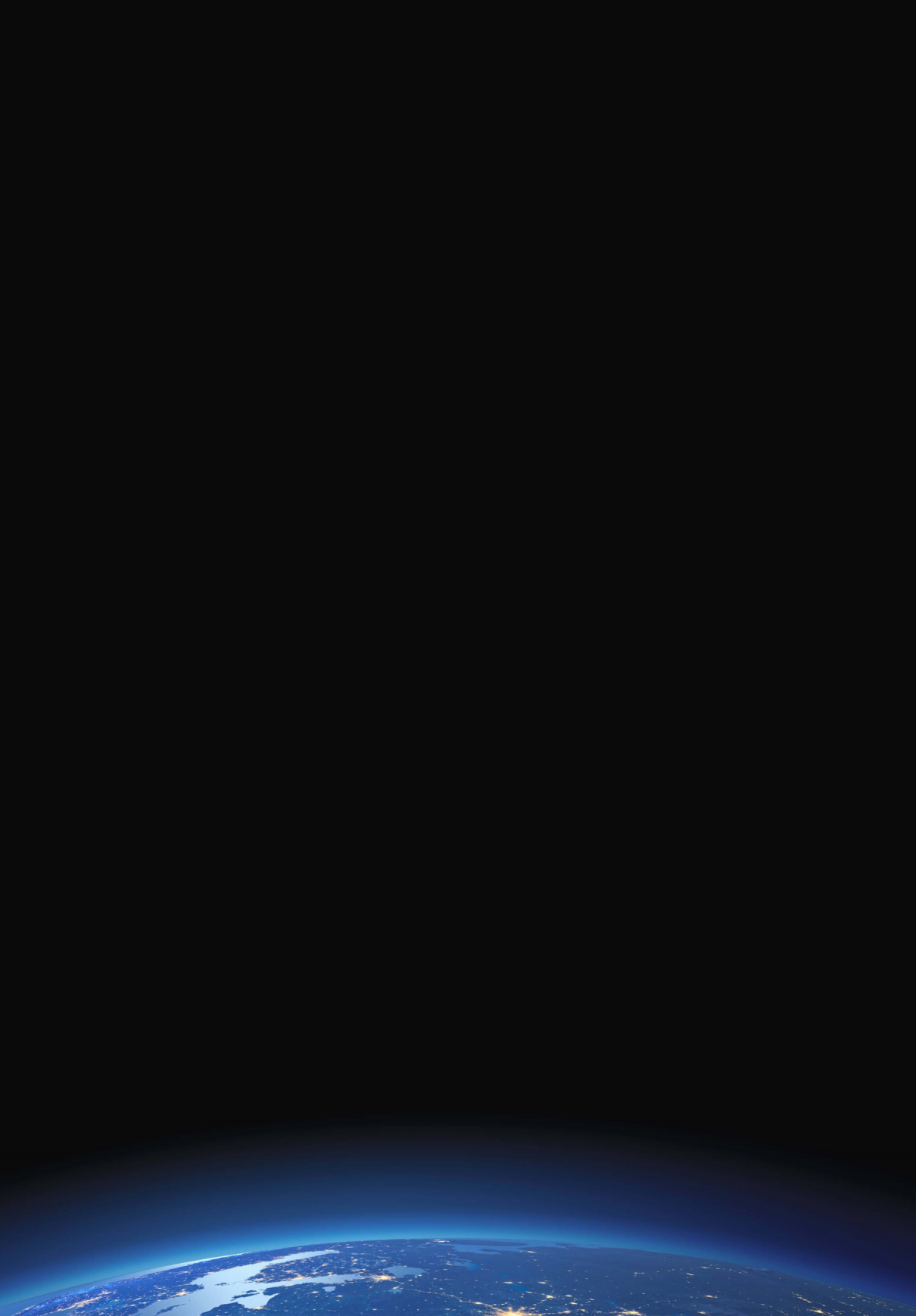
2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbaşoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021..	13
RUKİYE PATAN	
44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021	53
HÜLYA KINIK	
Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan'da Beklentiler	75
VAHİT GÜNTAY	
Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021	103
DİLEK KARADENİZ TOPAL	
Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021	135
HASAN YILMAZ	
Doğu'nun Gölgesinde Batı'ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021	177
ESRA ÇİL AYDOĞDU	

Avrupa'nın Karadeniz'deki Stratejik Limanı Romanya: 2021
..... 221

EDA TUTAK

Rusya'nın 2021 Görünümü 259

YAŞAR SARI

İşgal Tehdidi Altında Ukrayna'nın Bir Yılı: 2021. 303

ADNAN SEYAZ

Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021. 335

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

Biden'in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına
Yansımaları 373

MURAT ÜLGÜL

NATO ve Rusya'nın Geniş Karadeniz Havzasındaki
Mücadelesi: 2021 409

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve GÖKHAN ÖÇALAN

Geniş Karadeniz Havzası'nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği:
Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi 435

MÜGE YÜCE

2021 Yılıını Geride Bırakırken Avrupa Birliği'nin Geniş
Karadeniz Havzası Stratejileri 455

FEVZİ KIRBAŞOĞLU

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınırşan Sorunlar

Karadeniz'de Göç ve Sınır Politikaları 493

HAKAN ÜNAY ve MURAT ÇEMREK

Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları
Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar..... 519

İSMAİL KÖSE

Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri 549

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri 577

SÜLEYMAN TEMİZ ve AHMET ATEŞ

YAZARLAR 605

TAKDİM

Karadeniz: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi ikinci yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2021 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2021 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on sekiz makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2021 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2021'i değerlendirdiği "*Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2021 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021” makalesi; Vahit Guntay “Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan’da Beklentiler”; Dilek Karadeniz Topal “Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021”; Hasan Yılmaz “Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021”; Esra Çil Aydoğdu “Doğu’nun Gölgesinde Batı’ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021”; Eda Tutak “Avrupa’nın Karadeniz’deki Stratejik Limanı Romanya: 2021”; Yaşar Sarı “Rusya’nın 2021 Görünümü”; Adnan Seyaz “İşgal Tehdidi Altında Ukrayna’nın Bir Yılı: 2021”; Gökhan Öçalan “Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “Biden’in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına Yansımaları”; Fevzi Kırbaşoğlu ve Gökhan Öçalan’ın “NATO ve Rusya’nın Geniş Karadeniz Havzasındaki Mücadelesi: 2021”; Müge Yüce’nin “Geniş Karadeniz Havzası’nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği: Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi” ve Fevzi Kırbaşoğlu’nun “2021 Yılı Geride Bırakırken Avrupa Birliği’nin Geniş Karadeniz Havzası Stratejileri” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Hakan Ünay ve Murat Çemrek “Karadeniz’de Göç ve Sınır Politikaları”; İsmail Köse “Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri”; Süleyman Temiz ve Ahmet Ateş “2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

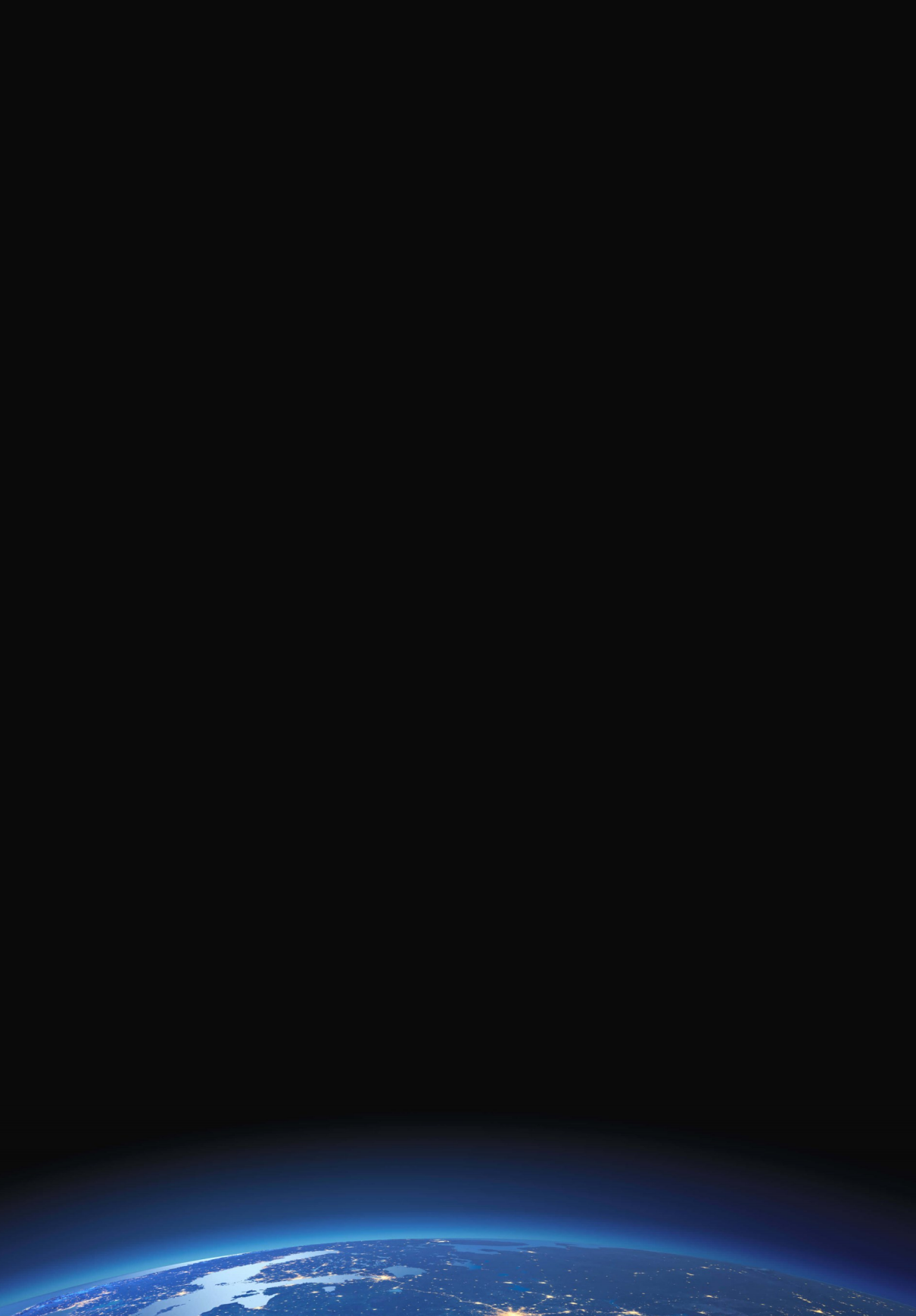
ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Temmuz 2022

Bölge Ülkelerinin
2021 Görünümü

1. BÖLÜM

RUSYA'NIN 2021 GÖRÜNÜMÜ

Yaşar Sarı

[Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi]

Giriş

COVID-19, 2021 yılının ilk yarısında hissedilirken, ikinci yarısında ise yavaş yavaş azalmaya başladı. Fakat COVID-19'un ekonomiye bıraktığı etki daha fazla 2021'de hissedildi. İç politikada milliyetçi ve otoriter söylemlerin ve eylemlerin arttığı bir yıl oldu. Yapılan Duma seçimlerinde iktidar partisinin oylarında azalma olmasına rağmen mutlak iktidarını korudu. Liberal partiler ise tam bir hezimete uğradılar. Merkezi hükümetin otoritesi artırılırken, federe yapıların ağırlığı azaldı. Kabul edilen kanunlar ile Rusya'nın federe yapısından daha çok Rusların ve özellikle de merkez hükümetinin egemenliği öne çıkarıldı. Fakat asıl önemli gelişmeler dış politika alanında gerçekleşti.

2021 yılı Rusya ve Karadeniz açısından hareketli bir yıldır. Rusya ile NATO ülkeleri arasında gerginlik arttı. Bu gerginlikten en çok etkilenen bölge Karadeniz ve çevresi oldu. 2021 yılı içinde özellikle Rusya'nın Ukrayna sınırına biri Nisan-Mayıs, diğeri de Kasım-Aralık aylarında büyük bir askeri yığınak yapması zaten var olan gerginliği daha da arttırdı. Kendi yakın çevresinde artan Atlantik İttifakı baskısını hisseden Rusya'nın sınırlarına yakın eski Sovyet topraklarında oluşturmaya çalıştığı jeopolitik kalkan için öneme sahip bölgelerde stratejik kontrol oluşturma isteği önemli rol oynadı. Bu da karşılıklı "tit-for-tat" (kısasa kısas) anlayışına dayanan politikalar nedeniyle de gerginlik arttı. Rusya'nın Ukrayna üzerinde oluşturduğu baskı Karadeniz havzasındaki diğer ülkeleri de etkiledi. Rusya, Ukrayna içindeki Rusya yanlısı elitlerin etkisinin azalması sonucunda Ukrayna

kamuoyunu kaybetmeye başlamış ve Ukrayna'ya yönelik politikalarında yumuşak güç hamleleri yerine daha sert, jeopolitik dile uygun adımlar atmaya başladı. Ukrayna sınırına asker yığması da bu politikanın sonuçlarından biridir (Ratchev ve Tagarev, 2022). Bu gelişmeler, Rusya'nın uluslararası sistemdeki konumunu etkilediği gibi, diğer ülkeler ile olan ilişkilerine de şekil verdi.

İç Politika

Rusya iç politikasının 2021'de dinamiklerine baktığımızda, mevcut siyasi atmosferin değişmediğini görürüz. Navalniy'in hapse atılması, destekçilerinin protestolarının bastırılması, toplu gösteriler, toplu tutuklamalar ve yeni yasaklamalar 2021 yılının ilk iç politika gelişmeleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Putin'in iktidara geldiği 2000 yılından itibaren siyasi otoritesinin merkezde, yani Moskova'da toplandığı adımlar atıldı. 1994 yılında geniş özerkliğe dayanan bir statüyü Boris Yeltsin döneminde merkezi hükümet ile yaptığı görüşmeler ve pazarlıklar sonucu elde eden Tataristan yönetimi, Putin iktidarı ile özerkliği adım adım kaybetti. Son olarak da 2021 yılı içinde Tataristan liderinin "Prezident" sıfatını kullanması merkezi hükümet tarafından yasaklandı.

Eylül 2021 tarihinde yapılan Duma seçimlerinde, iktidarda olmanın bütün gücünü ve ayrıcalıklarını kullanan iktidardaki Birleşik Rusya Partisi seçimi kazanırken, oy kaybetti. Fakat, seçime katılanların azlığı, halkın seçim yoluyla kendilerini özgürce ifade edebilmesinin önemini kaybetmesi açısından anlamlı idi. Sadece Putin'e ve hükümete olan güven azalmadı, bunu siyasi olarak ifade edebilme imkanı da aynı zamanda azaldı. Muhalifler ve sivil toplum kuruluşlarına baskılar, Navalniy'in tutuklanması ve tutuklamaya yönelik protestolar sonrası arttı. Gösteriler ve muhalif basın yayınları yasadışı ilan edilmeye ve yapanlar da idari veya para cezası yerine uzun dönemli hapis cezalarına çarptırıldılar.

2021 yılında Rus merkezi hükümeti sivil toplum örgütleri ve medya kuruluşlarının bazılarını kapattı, bazılarının da çalışma şartlarını zorlaştırdı. Özellikle de yurtdışından finansal destek alan sivil toplum kuruluşlarını “yabancı tüzel kişilik” olarak tanımlayarak yabancı kurumlara uygulanan sınırlamalara tabii tuttu. 2021 yılı içinde “yabancı kurum” statüsü ile tanımlanan Rus sivil toplum örgütleri ve medyasının sayısı 170’i buldu. Yine ceza yasalarında yapılan değişiklikle bürokratik zorluklar attırıldı. Bu yolla yaklaşık 50 sivil toplum kurumu “istenmeyen örgüt” olarak tanımlanarak, mahkemeler yoluyla kapılarına kilit vuruldu. Bunlardan biri de prestijli “Memorial” İnsan Hakları örgütüdür (Domanska, 2021).

Temmuz 2020’deki referandum ile Anayasa’nın bazı maddelerinin değiştirilmesi kabul edildi. Değiştirilen maddelerden en önemlileri ise Putin’in başkanlığını teoride 2036’ya kadar uzatabilecek değişikliklerdir. Her ne kadar Putin kendisi bir sonraki başkanlık seçimi olan 2024’te aday olacağını işaretlerini vermese de bugüne kadar yerini alabilecek hiç kimse öne çıkmadı ya da hiç kimseyi işaret etmedi. Rus politik sisteminde Putin’in yerini alabilecek henüz bir halefi yoktur. Beklenti, Putin’in sağlığı el verdiği sürece iktidarı elde tutmaya devam etmesidir. Fakat Rus siyaseti ve siyasetçileri de sürprizleri sever. Nitekim, Putin’de hiç beklenmediği anda Rusya Federasyonu’nun başına geçti (Rodgers, 2020).

2021 yılında Rus iç politikasındaki en önemli gelişmelerden bir tanesi Rusya’nın federe cumhuriyetleri üzerindeki baskısını artırmasıdır. Örneğin, 1994 yılında Tataristan hükümeti ile merkezi Rus hükümeti arasında imzalanan “Yetki Paylaşımı” Antlaşması ile Tataristan hükümetine tanınan yetkiler bir anlamda “devlet içinde devlet” olma fırsatını vermişti (Dilmaç, 2022, s. 60). Fakat verilen bu yetkiler, Putin’in iktidara gelmesi ile aşama aşama geri alındı. Yetki Antlaşmasında sınırlayıcı değişiklikler yapıldı. İlk değişiklik 2007 yılında yapıldı ve

antlaşmanın süresi on yıl uzatıldı. Fakat on yılın sonunda yani 2017 yılında yenilenmedi ve Aralık 2021'de çıkarılan bir federal yasa ile Tataristan liderinin "Cumhurbaşkanı" unvanı kullanılması yasaklandı. 2018 yılında Tataristan'da Tatarca'nın zorunlu ders olarak okutulması uygulamasına merkezi Rus hükümeti son verdi. Tatar kültürü için önemli faaliyetlerde bulunan "Tatar İçtimai Merkezi" Rus hükümeti tarafından "aşırı örgüt" iddiası ile 2021 yılı içinde kapatıldı (Dilmaç, 2021, s. 61-62).

Rusya etnik karakterli cumhuriyetlerin yetkilerini kısıtlar, ana dilde eğitim yapmalarına sınırlamalar getirirken, Rus Kozaklarına sağladıkları ayrıcalıkları artırdılar ve onlara özel bir anlam attettiler. Ayrıcalıklı statüleri, özellikle de Putin'in iktidara gelmesi ile daha da arttı. 2018 yılında "Tüm Rusya Kozak Topluluğu" oluşturuldu, başına da Putin tarafından "ataman" unvanı ile biri seçildi. 9 Nisan 2021 tarihinde de Rus hükümeti tarafından 2020 yılında hazırladığı Kozaklara ilişkin 2010-2030 belgesi Putin tarafından imzalandı (Rusya Federasyonu Başkanlığı, 2021a). Kozakların ülke için paramiliter bir güç olarak güvenliğin sağlanması yanında Ukrayna ile Rusya arasında yaşanan krizde Kozaklarda gündeme geldi. Kozakların Ukraynalılara mı yoksa Ruslara mı daha yakın olduğu tartışması alevlendi.

2021 yılında ise, Duma için yapılan seçim, Navalniy taraftarlarının protestosu, merkezi hükümetin yerel hükümetlere ve sivil toplum kurumları üzerinde artan baskısı ve buna yönelik yasal değişiklikler öne çıktı.

2021 Yılındaki İç Politika ile İlgili Gelişmeler

Navalniy'in Rusya'ya Dönüşü ve Tutuklanması

2020 yılı içinde zehirlenme kuşkusu ile Almanya'ya tedavi için götürülen Rus muhalif lider, Aleksey Navalni, Almanya'daki tedavisinden sonra ülkesine 17 Ocak günü döndü. Hakkında

Rusya'daki farklı mahkemeler tarafından farklı sebeplere dayandığı iddia edilen davaların sonucu tutuklanması yönünde kararlar alınmıştı. Bu kararlara dayanarak Navalniy ülkeye giriş yaptığı Moskova'daki Şeremetyevo havaalanında gözaltına alındı. Başta Moskova ve St. Petersburg olmak üzere Rusya'nın genelinde protestolar başladı. Protestolar ülkenin farklı şehirlerine kısa sürede yayıldı. Gösteriler St. Petersburg'dan Vladivostok'a kadar farklı şehirlerde binlerce göstericinin katıldığı bir yaygınlığa ulaştı (Novaya Gazeta, 2021). Rus hükümeti göstericilere karşı sert tedbirler aldı. Güvenlik güçlerinin sert müdahaleleri dışında, internet ve sosyal medya hesaplarına erişim engellendi ve böylece protestocuların sınırlandırılması amaçlandı (DW, 2021). Kremlin sözcüsü Dmitri Peskov, ABD'yi göstericileri desteklemek ve Rusya'nın içişlerine karışmak ile suçladı (RFE/RL, 2021).

COVID-19 Salgını

COVID-19 Salgını, 2021 yılında da Rusya'da can almaya devam etti. Her ne kadar, Rusya'nın Sputnik V aşısı dünya da ilk lisans alan aşı olsa da aşılama Rusya'da beklenen düzeyde olmadı ve sınırlı kaldı.

COVID-19 Salgın vakalarının varlığı 31 Ocak 2020 tarihinde Tümen ve Çita şehirlerindeki iki Çin vatandaşının testlerinin pozitif çıkması sonrası, resmi olarak Rusya'da ilan edildi. Rusya'da kısa sürede yaygınlaşan Salgın'a karşı Rus hükümeti önleyici tedbir olarak Çin ile olan ülke sınırlarını kapattı. Fakat, salgın bu sefer 2 Mart'ta İtalya'dan geldiği iddia edilen hastalar yoluyla ülkede yaygın hale geldi. Rus hükümeti okulların ve müzelerin kapatılması; gösterilerin, tiyatroların ve konserlerin iptal edilmesi, ülkenin bütün sınırlarının giriş-çıkışlara kapatılması; kısa aralıklar ile çalışanların evde kalmasını da kapsayan geniş tedbirler aldı. Bu tedbirlere rağmen, Rusya'da COVID-19'a yakalananların sayısı Eylül 2020'de bir milyonu aştı. Bu rakam Şubat 2021'de dört milyona, Aralık 2021'de de

on milyona ulaştı. COVID-19 salgınının bu kadar yaygınlaşmasının sonucu olarak Nisan 2021'de Rusya'da ölenlerin sayısı yüz bini, Aralık 2021 sonunda ise üç yüz bini aştı (Ritchie vd., 2022). Bu kadar yüksek ölüm oranı, Rusya'nın demografik yapısını etkileyebilecek bir düzeye geldi. Nitekim, Ekim 2020 ile Eylül 2021 arasında Rusya'nın nüfusu neredeyse bir milyon kişi azaldı. Bu da Rusya'nın savaş olmayan bir dönemde yaşadığı en büyük nüfus kaybını göstermektedir (Sauer, 2021).

Duma Seçimleri-Eylül 2021

17-19 Eylül 2021 tarihlerinde düşük katılım ile yapılan Rusya Parlamento Duma seçimleri sonucu iktidar partisi Birleşik Rusya oy kaybetmesine rağmen Duma'da Anayasal değişiklik yapabilecek mutlak çoğunluğu korudu. Seçimlerde, merkez hükümet iktidar partisini desteklemek için kesenin ağzını açsa da partinin oy oranının düşmesini engelleyemedi. Partinin oy kaybetmesinde, yükselen enflasyon, hayat standartlarında düşüş önemli rol oynadı.

Duma seçimlerinde Rus Komünist Partisi oylarını artırırken, liberal kabul edilebilecek muhalif partileri hezimete uğradı. Seçimlere ilk defa giren Yeni Halk Partisi Duma seçimlerinde barajı aşmış, Duma'da temsil edilme hakkını kazandı. İktidar partisine oy verenlerin önemli bölümünün belli yaş üstündeki Rus vatandaşlarından oluşması, gençlerden aldığı desteğin sınırlı olması dikkate değer göstergeler olarak öne çıktı.

6 Nisan 2021 tarihinde, Rusya Anayasa'sında yapılan değişiklikle seçim ve referandum mevzuatını uyumlu hale getiren yasa taslağı imzalandı. Yasa mevcut devlet başkanının görev süresinin dolmasının ardından iki dönem daha aday olmasına olanak sağlamaktadır. Yasada Rusya Devlet Başkanı, 35 yaşın altında olmayan, ülkede en az 25 yıldır yaşayan, hiçbir zaman başka bir ülkeden vatandaşlık veya oturma izni almamış kişiler arasından seçilebilecek hükmü vardır. Ancak bu kural

Sovyetler Birliği'nin parçası olmuş fakat Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra bağımsız olmuş ülkelerin vatandaşlarını kapsamamaktadır. Yasa uyarınca, Anayasa'daki düzenlemeler yürürlüğe girdiği tarihten önce veya bu tarihte devlet başkanlığı görevini yürütmüş olan kişilere iki dönemden fazla görevde bulunma yasağı uygulanmayacaktır. Bu da yasanın Putin'in önünü açmak için hazırlandığı kuşkusunu uyandırmaktadır.

Rusya hükümeti iç politikada istikrar ve kontrolü öne alan politikalar gütmekte, politikalarını gerçekleştirmek için de güç kullanmaktan, muhalif protestoları şiddetle bastırmaktan ve muhalif olarak gördüğü sivil toplum kuruluşlarını yasaklamaktan çekinmemektedir.

Dış Politika

Genel Dış Politika

Rusya'da dış politika Putin iktidarının başarılı olarak görüldüğü alanlardan biridir. Kırım'ın 2014 yılında neredeyse hiçbir direnç ile karşılaşmadan ilhak edilmesi, Suriye'de iç savaşın kaderini değiştiren Rus müdahalesi ve son olarak 2020 Eylül-Kasım ayları arasındaki 44 gün devam eden Karabağ savaşını sona erdiren hamle ve böylece Rus askerinin bölgeye barış gücü olarak dönmesini sağlayan diplomatik müdahalesi, Rus kamuoyu tarafından Putin'in başarı hanesine yazılmıştır. Ayrıca, Rusya'nın, Ermenistan'a silah sağlamasına ve aynı askeri ittifakın, Kolektif Güvenlik Antlaşması Teşkilatı'nın üyesi olmalarına rağmen, Karabağ'da iki tarafında vazgeçemeyeceği bir konuma gelmesi Rus diplomasinin başarısı olarak görülebilir. Yalnız bu pozisyon ileride Rusya için bir avantajdan ziyade dezavantaja dönüşme riskini de içerisinde barındırmaktadır (Trenin, 2021b).

Putin iktidara geldiğinden bugüne kadar Rusya'nın büyük bir devlet ve Rusların da büyük bir millet olarak diğer devletler ve milletler tarafından, özellikle de batılı devletler ve milletler

tarafından kabul edilmesi için mücadele verdi. Bu mücadelede Rusya'nın ve Rusların tarihinden ve tarihi kişiliklerden yararlandı. Sovyetler Birliği'ni ideolojik bir devlet olarak reddederken, Soğuk Savaş'ta dünyanın başat bir kutup ülkesi olmasını ise Putin kabullenmekte ve bunun ile övünmektedir. Sovyet liderlerinden Stalin'in Sovyetler Birliği'ni dünyanın başat güçlerinden biri haline getirdiği için de övmektedir. Bu düşünce sadece Putin'in değil Rus halkının da bakış açısını temsil etmektedir. Nitekim Rusya'nın önde gelen kamuoyu araştırma merkezlerinden Levada Araştırma Merkezi'nin Haziran 2021 tarihli yaptığı bir çalışma da Rusların %56'sı Stalin'i "büyük lider" olarak görmekte ve bütün zulümlerine rağmen Rus halkının %45'i Stalin'e saygı duymaktadır (Dilmaç, 2022; Levada Araştırma Merkezi, 2021).

Temmuz 2021 ayında ilan edilen Rusya'nın Ulusal Stratejisi belgesinde Batı hegemonyasının sona ermekte olduğu, Rusya'nın oluşmakta olan yeni uluslararası sistemde tekrar başat güçlerden biri olabilmesi için kendi değerlerine ve tarihsel miraslarına sıkı sıkıya sarılması gerektiği ifade edilmektedir (Dilmaç, 2022; Rusya Federasyonu Başkanlığı, 2021b; Trenin, 2021a). Ayrıca, Putin Sovyetler Birliği'nin son lideri Mikhail Gorbaçov'a Almanya'nın birleşmesi sürecinde yapılan diplomatik görüşmelerde, başta ABD olmak üzere batılı devletlerin NATO'nun Doğu Avrupa ve Baltık devletlerini içine alacak şekilde genişlememesi konusunda söz verdiklerini, Haziran 2021'de ABD'nin önde gelen medya kuruluşlarından olan NBC'ye verdiği mülakatta iddia etmiştir (NBC News, 2021). Bu iddiasının temel sebebi ise Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya üye olma yolunda attıkları adımların Rusya'yı rahatsız etmesidir. Özellikle de Ukrayna'nın NATO üyesi olma ihtimalini Rusya'nın hayati (ontolojik) güvenlik tehdidi olarak görmektedir.

2021 Yılındaki Dış Politika ile İlgili Gelişmeler

Navalniy'in Almanya'daki tedavisi sonrası Rusya'ya giriş yaparken gözaltına alınması başta Almanya olmak üzere Avrupa Birliği üyesi bazı devletler ve ABD tarafından kınandı ve Rusya'ya karşı yaptırım kararları alındı. Ayrıca, Rusya'ya yönelik batılı hükümetler ve liderler eleştirilerini sertleştirirken, Rusya'nın saldırgan tavırlarının batının güvenliğini tehdit eder noktaya geldiğini iddia ettiler. Bu gelişmeler Rusya ile batılı devletler arasındaki var olan gerginliği artırırken, Rusya ile batılı devletler ve başta Avrupa Birliği ve NATO olmak üzere kurumlar arasındaki ilişkilere zarar verebilecek boyutlara ulaştı. Nitekim, Rusya ile batılı devletler karşılıklı olarak birbirlerinin diplomatlarını 2021 yılı içinde sınır dışı ettiler (Cura, 2021).

Batılı devletler ile Rusya arasındaki gerilim Karadeniz ve çevresine taşındı. Rusya'nın Mart ayının sonundan itibaren askeri tatbikat iddiası ile farklı bölgelerdeki Rus askeri birliklerini Ukrayna sınırına taşıması gerginliği arttırdı. Rusya Ukrayna sınırında askeri tatbikat icra ederken, ABD Karadeniz'e iki savaş gemisini gönderdi. Buna tepki olarak Rus yetkililer Ukrayna'nın olası NATO üyeliği ile Karadeniz'de artan NATO faaliyetlerine karşı Rusya'nın sessiz kalmayacağı ve zamanı gelince gerekli cevabı vereceklerini ilan ettiler. Nitekim, Rusya bir kısmı Baltık filosuna ait, bir kısmı da Rus Hazar filosuna ait 15 savaş gemisini Karadeniz'de konuşlandırdı ve 2014 yılında ilhak ettiği Kırım'da ve Kırım açıklarında yeni bir askeri tatbikat düzenledi. Bu tatbikat sırasında Rus ve NATO'ya üye devletlere ait savaş uçaklarının birbirlerine ve Karadeniz'deki savaş gemilerine yönelik tacizleri oldu (Cura, 2021).

22 Nisan günü, Rusya Kırım ve Ukrayna sınırında icra etmiş olduğu tatbikatın sona erdiğini, Rusya'nın farklı bölgelerinden gelen askeri birliklerini görev yerlerine geri göndereceğini duyurdu. Potansiyel askeri çatışma riski azalırken, Rusya Devlet Başkanı Putin, 23 Nisan günü "dost olmayan yabancı güçlere"

karşı tedbirlerin alınması ile ilgili bir karar imzaladı (Cura, 2021).

Rusya ile batılı devletler arasındaki gerginlik 2021 yılı boyunca devam etti. Örneğin, Rusya ile İngiltere arasında gerginlik oldu. Gerginlik, Rusya'nın Ukrayna'dan 2014 yılında ilhak ettiği Kırım'ın açıklarında İngiltere'ye ait "Defender" adlı savaş gemisinin Rusya'nın işgali altındaki Kırım bölgesinin açıklarındaki karasulara girdiğini iddia eden Rus silahlı kuvvetlerinin tacizi ile başladı. Beş gün sonra da batılı devletlerin katıldığı büyük bir tatbikat yapıldı. Ukrayna ile ABD'nin önderlik yaptığı "Sea Breeze-2021" adını verdikleri tatbikata çoğunluğu NATO üyesi ülkelerden olan 30'dan fazla ülkenin savaş gemilerinin katıldığı bir güç gösterisi oldu (Cura, 2021).

Rusya ise Kırım ve Kırım açıklarında uçak, helikopter, Pantsir-S ve S-400 gibi hava savunma sistemlerini kullandığı bir karşı tatbikatla karşılık verdi. Ayrıca, Rusya Barents Denizi'nde geliştirdiği Tsirka hipersonik füzesini test etti ve yakın zamanda Rus ordusunun envanterine katılacağını da duyurdu. Son olarak da 10-16 Eylül tarihleri arasında Rus ve Belarus askeri birlikleri "Zapad-2021" adını verdikleri, 200 bine yakın askerin katıldığı büyük bir askeri tatbikatı Ukrayna, NATO'ya üye Polonya ve Baltık ülkeleri sınırlarına yakın bölgede icra ettiler. NATO'da bu tatbikatı provokasyon olarak niteleyerek tepki gösterdi. Nitekim, NATO'daki Rus misyonunda görevli 8 görevlinin akreditasyonunu iptal etti, buna misilleme olarak da Rus hükümeti NATO'nun Moskova'daki misyonlarının faaliyetlerini askıya aldı (Cura, 2021).

Aralık ayına girerken, Rusya ile NATO arasında gerginlik arttı. Rusya Ukrayna'yı işgal etmek için sınıra tekrar asker yığmaya ve askeri teçhizatları getirmeye başladı. Bu da Karadeniz'de Rusya ve NATO askeri faaliyetlerini arttırdı. Rusya, Ukrayna'ya müdahale edeceğini yalanlarken, Karadeniz'deki NATO

faaliyetlerini proaktif olmak ve Rusya'ya meydan okumak çabası olarak eleştirdi (Cura, 2021).

ABD ile İlişkileri

Joe Biden, ABD Başkanı olarak 20 Ocak 2021 tarihinde görevine başlasa da iki ülke arasındaki ilişkilerde çok büyük bir değişiklik olmadı. Temel değişiklik ise, eski ABD Başkanı Donald Trump'ın Putin ile kurduğu yakın kişisel ilişki yerini Biden'ın daha soğuk, kişisel ilişkilerden daha çok kurumlar üzerinden yürütülen politikalara bıraktı. Yani, başta Pentagon ve Dışişleri Bakanlığı olmak üzere, Amerika Birleşik Devletleri'nin farklı kurumlarının birlikte belirlediği politikaya uygun bir şekilde Rusya'ya yaklaşmaktadır. Oysa Trump, bazen ABD kurumlarının Rusya'ya yaklaşımını da kamuoyu önünde eleştiren bir yaklaşıma sahipti. Fakat her ne kadar Trump'ın Putin ile kişisel ilişkisi olsa da bu kişisel ilişki Rusya'nın ABD politikasında belirleyici etken değildi. Nitekim, Trump döneminde de Rusya'yı hedef alan kararlar Amerikan Kongresi'nde çıktı. Bu da ilişkilerde gerginliğin devam etmesine yol açtı.

Rusya Devlet Başkanı Putin ile ABD Başkanı seçilen Joe Biden arasında ilk görüşme 26 Ocak'ta yapıldı. Telefon görüşmesinde, Putin, Biden'a Rusya'nın ABD ile ilişkilerini normalleştirmek istediklerini ifade etti. Fakat, bu görüşmeden kısa bir süre sonra, 16 Mart'ta ABD'nin önde gelen medya kuruluşlarından biri olan ABC Haber'de ünlü gazeteci George Stephanopoulos'a röportaj veren ABD Başkanı Biden'a gazetecinin "Vladimir Putin'in katil olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna verdiği yanıtta "evet düşünüyorum" demesi, Biden'ın Putin hakkındaki düşüncesini açık etmesi açısından önemli idi. Bunun sonucunda iki ülke arasında ilişkiler yeniden gerildi. Rus hükümeti, Biden'ı protesto etmek için Rusya'nın ABD Büyükelçisi Anatoly Antonov'u geri çağırdı. Rusya, ABD'nin Rusya Büyükelçisi John J. Sullivan'ın bir süreliğine Rusya'dan

ayrılması ve Washington'a dönmesi için tavsiyede bulundu. Lavrov, batının Rusya ile diyalog istemediğini açıkladı. Putin de, ABD'nin Avrupa'ya füze sistemleri yerleştirme planlarının Rusya için "büyük bir tehdit" oluşturduğunu ifade etti (Borshcevskaia, 2021, s. 173).

Putin ile Biden arasındaki, Biden seçildikten sonra ilk yüz yüze görüşme ise, 16 Haziran tarihinde İsviçre'nin Cenevre şehrinde gerçekleşti. Görüşmeden iki ülke arasındaki gerginliğe sebep olan konular hakkında somut bir çözüm çıkmadı. Gerginliklerin dondurulmasına karar verilirken, her iki ülkenin büyükelçilerinin görev yerlerine dönmesi konusunda mutabık kalındı. Görüşmeden her ne kadar somut bir çözüm çıkmasa da iki ülkenin heyetleri de birbirleri ile çatışmama, çatışmadan uzak kalma, karşılıklı diyaloga devam etme konusunda anlaştilar (Cura, 2021).

Biden ile Putin arasında yapılan görüşmeler beklenen sonucu vermedi. İki ülke arasındaki ilişkiler, Rusya'nın hipersonik seyir füzelerini test etmesi ve Rus füze birliklerinin Ukrayna sınırlarına konuşlanmaya başlaması gerginliği arttırdı. Ayrıca Rus bilgisayar korsanları (hackerların) Amerikan devlet kurumları ve özel sektör firmalarını hedef alan faaliyetleri gerginliği daha da arttırdı. Gerginliklerin sonucu olarak da Biden Rusya'ya kapsamlı yeni yaptırımlar uyguladı, Ukrayna ordusunu silahlandırmaya ve eğitmeye devam etti ve Rus hedeflerine karşı misilleme amaçlı siber saldırılarla tehdit etti. Moskova'daki Amerikan Büyükelçiliği vize vermeyi neredeyse durdurdu. ABD'nin bütün yaptırımlarına ve baskılarına rağmen Rusya politikalarından vazgeçmedi. Putin'e de batı ile ilişkileri konusunda danışmanlık yapmış ve Moskova'nın önde gelen dış politika analistlerinden Fyodor Lukyanov, "Biden, Rusya'ya akli başında bir tutumla yaklaşmanın ne kadar önemli olduğunu biliyor", fakat "Biden'in anlamadığı en önemli şey, Rusya'nın değişmeyeceği. Rusya böyle bir yer" ifadesi ile durumu özetlemiştir (Troianovski ve Sanger, 2021).

ABD Başkanı Joe Biden ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin Aralık 2021 ayı içerisinde iki telefon görüşmesi gerçekleştirerek iki ülke arasında artan gerilimi düşürmek için başta Ukrayna krizi olmak üzere krize sebep olan konuları ele aldılar. Biden ile Putin arasında ilk görüşme 7 Aralık'ta video konferans şeklinde gerçekleşirken, son görüşme 31 Aralık'ta gerçekleşti.

İlk görüşme 7 Aralık'ta gerçekleşti, bu görüşme de Putin, yaşanan krizi 1962'deki Küba Füze Krizi ile karşılaştırmış, Rusya'nın Ukrayna'ya saldıracağı iddiasını reddetmiş ve Rusya'nın kendi topraklarında istediği yere askerlerini konuşlandırma hakkı olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, Rus Dışişleri Bakanlığı yayınladığı bir bildiri de (Rusya Federasyonu Avrupa Birliği Misyonu, 2021) NATO'nun doğuya doğru genişlemeyeceği ve bazı ileri teknoloji saldırı silahlarının Ukrayna ve komşu ülkelere yerleştirilmeyeceği konusunda yasal garantiler vermesini talep etti. ABD bu şartları reddederken, ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodymyr Zelenskiy ile yaptığı görüşmeden ABD'nin Ukrayna'nın bağımsızlığına, egemenliğine ve toprak bütünlüğüne verdikleri destekleri yineleyerek Rusya'nın Ukrayna sınırına yaptığı askeri yığına dikkat çekti. Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmaması konusunda uyardı.

ABD Başkanı Biden ile Rusya Devlet Başkanı Putin arasındaki 2021 yılının son görüşmesi Aralık ayının 30'unda gerçekleşti. Bu görüşmede Biden Ukrayna'ya olan net desteklerini vurgulayarak, Rusya'nın tutumuna bağlı olarak iki yoldan birini tercih edeceklerini Putin'e bildirdi. Bu yollardan biri diplomasi yolu ile tansiyonun düşürülmesi, diğeri ise ekonomik yaptırımlardı. Ayrıca, Karadeniz havzasındaki ABD askeri birliklerinin güçlendirilmesi ve Ukrayna'ya askeri yardım gibi tedbirler alacaklarını bildirdi. ABD'nin hangi yolu benimseyeceğinin ise Rusya'nın takip edeceği politikaya bağlı olduğunu da ilan etti. ABD'nin açık tehdidine karşılık olarak Rusya lideri Putin'in dış politika danışmanı Yuri Uşakov ise batı

devletlerinin Rusya'ya karşı yeni ciddi yaptırımlar uygulamaları halinde ilişkilerin tamamen kopabileceği ve bununda Rusya ile batılı devletler arasında çok ciddi zararlara sebebiyet verebileceği uyarısında bulundu.

Çin Halk Cumhuriyetleri İle İlişkileri

Rusya ile Çin arasındaki ilişkilerin iki temel kaynağı mevcuttur: Birincisi, iki ülke ABD'nin uluslararası sistemdeki başat güç konumunu sorgulamakta, çok kutuplu bir uluslararası sistemi tercih etmektedirler. 2014 yılından beri Rus ve Çin yönetici elitleri Rusya ile Çin arasındaki ilişkilerin tarihte en iyi dönemlerini geçirdiğini ifade etmektedirler (Murray ve Keifer, 2021). Nitekim, 2019 yılında ikili ilişkilerinin en yüksek seviyeye çıktığı duyuruldu. İki ülke arasındaki ilişkiler, Rusya'nın batılı devletler ve başta NATO olmak üzere batılı kurumlar ile ilişkilerinin gerildiği dönemde, Çin, Rusya'nın NATO genişlemesine karşı tavrını destekleyen açıklamalar yaptı. Çin, Rusya'nın Avrupa'nın güvenliği ile ilgili uzun dönem önerilerine arka çıktı. Fakat, Çin'in verdiği destek, açıklamalara dayanan sözlü diplomatik destek olarak kaldı, bir anlamda Rusya'nın Çin'den umduğu beklentilerini karşılayacak seviye de değildi. Yine de, 2021 yılında Rusya, batının üzerindeki baskısını hissedince Çin'e daha fazla yakınlaşmaya başladı (Kireeva, 2022). Nitekim, Rusya'nın Kırım ilhakı Rusya ile batılı devletler arasındaki ilişkileri gerginleştirirken, Rusya'nın Çin ile ilişkilerinin gelişmesinin önünü de açtı.

Ekim 2021 ayı içinde Rusya ile Çin ilk defa Batı Pasifik'te ortak deniz tatbikatı gerçekleştirdiler. 19 Kasım'da Çin'e ve Rusya'ya ait askeri jet uçakları Japon ve Güney Kore hava savunma sistemlerine çok yakın uçuş gerçekleştirdiler. Bu uçuş Japonya'da ve Güney Kore'de tedirginlik yarattı. Bütün bu Rus-Çin ortak askeri tatbikatları Rus Savunma Bakanı Sergei Şoygu ve Çin Savunma Bakanı Wei Fenghe arasında imzalanan askeri

iş birliği yol haritası çerçevesinde gerçekleştirildi (Rasheed, 2021).

Rusya ile Çin arasındaki ilişkilerin ikinci önemli ayağı ise aralarındaki ticari ilişkilerdir. Rusya ile Çin arasındaki ticaret 2021 yılında 140 milyar dolara ulaştı. Böylece COVID-19 Salgını öncesi 110 milyar dolar olan rekor aşıldı (Kireeva, 2022). 2020 yılı verilerine göre bu artış yüzde 35 düzeyinde oldu. Bu ticaretin, 68 milyar doları, Rusya'nın Çin'e ihracatı ve 72 milyar doları da Çin'den ithalatı oluşturmaktadır. Çin, Rusya'nın hem ihracat hem de ithalat açısından en büyük ticaret ortağıdır (Bneşniya Torgovliya Rossii, 2022).

Bir önemli gelişme de, 2019 yılında Rusya ile Çin hükümetleri arasında imzalanan ticari anlaşma idi. Bu anlaşmaya göre, iki ülke aralarındaki ticarete yerel para birimi kullanma kararı alındı. Bunun gerçekleşmesinde ilk adım Rusya Maliye Bakanlığı'nın Çin'in ilgili kurumlarına gönderdiği bir mektupta tüm ticarete yerel para birimi kullanılmasını önermesi oldu. Rusya Maliye Bakanı Anton Siluanov ve Çin Merkez Bankası Başkanı Yi Gang arasında imzalanan anlaşmadan sonra teati edilen mektupta "ülkelerin ekonomi güvenliğinin güçlendirilmesine" vurgu yapılmaktaydı. Ayrıca, bu antlaşma da Çin ile Rusya arasında para transferinin daha sağlıklı yapılabilmesi için iki ülke arasında SWIFT sistemi benzeri bir yapı kurulması da gündeme geldi. İki ülke arasında ticarete dolar kullanım oranı uzun zaman yüzde 90'ın üzerinde iken, 2020 yılında Rusya ile Çin'in karşılıklı ticaretinde doların payı ilk kez yüzde 50'nin altına indi (Aydınlık, 2021).

Avrupa Birliği ve Avrupa Devletleri İle İlişkileri

Başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere Avrupalı devletlerin Rusya ile olan 2021 yılında gerginleşmeye başladı. Almanya olmak üzere bazı Avrupalı ülkeler Rusya ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini dengede tutmaya çalışsa da ilişkiler özellikle 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi ile bozulmuş ve Avrupalı

devletler Rusya'ya karşı bazı yaptırımlar uygulamaya başlamışlardı. Bu yaptırımlar ABD'nin beklediği düzeyde değildi. Örneğin, ABD Kuzey Akım-2 boru hattı projesinin sonlandırılmasını istiyordu. Almanya ise buna karşı direniyordu. Avrupa ülkeleri arasında Rusya'ya karşı alınacak tutum konusunda farklı sesler çıkmaktaydı. Nitekim, Haziran 2021 Avrupa Birliği zirvesinde bu durum daha da belirginleşti.

Brüksel'de 25 Haziran'da sona eren AB liderler zirvesinde Rusya'ya karşı benimsenecek strateji tartışıldı. AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen "Rusya, AB'yi hedef aldığı anda geri itmeye, insan haklarını ihlal ettiğinde buna karşı durmaya, çıkarlarımıza zarar verdiğinde Rusya'yı sınırlamaya, çıkarımız gerektiğinde ilişki kurmaya karar verdik" diye konuştu. AB'nin Rusya'nın en büyük ekonomik ortağı olduğunu, dolayısıyla ekonomisi petrol ve doğal gazı dayalı Rusya'nın, AB'ye ihtiyaç duyduğunu hatırlatan Leyen, enerji alanında da yenilenebilir kaynaklara yönelerek Rusya'ya bağımlılığı azaltacaklarını belirtti. Leyen, böylelikle Rusya ile girilecek diyaloglarda AB'nin elinin güçlü olmaya devam edeceğine işaret ederek "Çıkarımız gerektirdiğinde Rusya ile ilişki kuracağız" ifadesini de toplantı sonrasında kullandı. AB Konseyi Başkanı Charles Michel de AB, Rusya tarafından hedef alındığında ya da provoke edildiğinde cevap vermek yerine, güçlü biçimde tepki vererek AB'nin değerlerini ve çıkarlarını korumayı amaçladıklarını vurguladı. Michel, Rusya ile kurulacak herhangi bir diyalogun zayıflık değil, güç göstergesi olacağına dikkat çekti (Cura, 2021). Bütün bu söylemlere rağmen başta Orban yönetimindeki Macaristan olmak üzere bazı Avrupa devletleri farklı düzeylerde Rusya'ya karşı yumuşak davranılmasını talep etmekteydi. Sebep olarak da Avrupa ülkelerinin enerji konusunda Rusya'ya olan bağımlılığını öne sürmekteydi.

Ukrayna Krizi, İngiltere'de Aralık 2021'de düzenlenen G-7 Dışişleri Bakanları toplantısında da değerlendirildi. Toplantı sonrası İngiltere Dışişleri Bakanı Liz Truss, Ukrayna meselesi

konusunda Rusya'nın Ukrayna sınırına asker yığması sonucu ortaya çıkabilecek bir krizde G-7 ülkelerinin ortak tutuma sahip olacaklarını, bu durumun Rusya için ağır sonuçları olacağını duyurdu. Benzer bir uyarı Avrupa Birliği'nden geldi. Avrupa Birliği'nin Avrupa Komisyonu Başkanı Der Leyen, Rusya'ya karşı yaptırımlar uygulanabileceğini, bu yaptırımların sadece enerji ve finans sektörleri ile kalmayacağını, Rus ürünlerine karşı da uygulanabileceğini ifade etti.

Baltık Devletleri, Ukrayna ve Belarus İle İlişkiler

2021 yılı içinde Putin, farklı ortamlarda Kiev'de kurulan tarihi devletin ilk Rus devleti ve Ukraynalılar ile Rusların aynı millet olduklarına vurgu yapan açıklamalar yapmıştır. Bunun bir örneğini 30 Haziran 2021 tarihinde halktan gelen soruları cevapladığı geleneksel toplantıda da dile getirdi (Interfaks, 2021).

Ocak 2021 ayında Ukrayna Cumhurbaşkanı Zelenskiy ABD Başkanı seçilen Joe Biden'dan Ukrayna'yı NATO üyeliği için desteklemesini talep etti. Rusya ile gerginlik yaşayan Ukrayna hükümeti Şubat 2021'de Rusya'ya yakın muhalefetin önde gelenlerinden Viktor Medvedçuk'un mal varlığını dondurdu. Buna tepki olarak, ilkbahar aylarında, Rusya Ukrayna sınırına yakın bölgelere askeri yığınağını artırdı ve gerekçe olarak da yapmayı planladığı büyük bir tatbikatı öne sürdü. Batı medyası ve bazı batılı siyasi analizciler ve karar vericiler ise Ukrayna'yı işgal etmek için Rusya'nın hazırlık yaptığına yönelik söylemleri dile getirdiler. Bu adımlar sadece Karadeniz havzasında değil, Baltık havzasında da tansiyon artmasına sebep oldu. Bunun sonucu olarak da İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üye olması gündeme geldi. Nitekim, Finlandiya Cumhurbaşkanı Sauli Niinisto ve Başbakan Sanna Marin yeni yıl mesajlarında ülkelerinin özgür seçme hakkına sahip olduklarını, NATO'ya başvurabileceklerini ifade ettiler.

Bu sırada Putin, Rusya ile Belarus arasında Birlik oluşturulmasını hedefleyen ve Duma'da da kabul edilen "Birlik Devleti Savaş Doktrini" kararnamesini onayladı. Belarus-Polonya sınırında çoğunluğu binlerce Suriye ve Afganistan vatandaşlarından oluşan ve Polonya sınırını geçerek Avrupa Birliği'ne girmeye çalışan göçmenler sebebi ile Avrupa Birliği üyesi devletler ile Lukaşenko liderliğindeki Belarus hükümeti arasında kriz çıktı. Batılı ve Rus yetkililer arasında bu krizin arkasında Rusya'nın olduğunu ima eden söylemler temelinde restleşmeler gerçekleşirken Rus yetkililer batılı devletlerin tutumunu kınayarak, Belarus'a destek çıktı (Cura, 2021).

Rus güçlerinin 26 Mart'ta Donbass bölgesinde düzenlediği saldırı sonucu dört Ukrayna askerinin ölmesi, Rusya ile Ukrayna arasındaki gerilimi arttırdı. Bu gelişme 2020 Temmuz sonrasında göreceli bir ateşkes ortamının korunduğu bölgede tansiyonu yükseltti. Rusya'nın Ukrayna sınır bölgesindeki asker sayısını artırması ve Kırım'daki birliklerini tahkim etmesi NATO ülkelerine ait savaş uçaklarının Kuzey Denizi, Karadeniz, Baltık Denizi bölgesinde Rusya'ya ait savaş uçaklarının "olağandışı faaliyetlerine karşı" önleyici hamlelerde bulunmasına sebebiyet verdi. Lavrov, bu bölgede yeni savaş başlatma girişimlerinin Ukrayna'nın yıkımına sebep olacağını Rus Birinci Kanalına verdiği demeçte ifade etti. Bu tehdite karşı ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken Ukrayna Dışişleri Bakanı Dmitro Kuleba ile yaptığı konuşmada ABD'nin "Ukrayna'nın egemenliği ve toprak bütünlüğüne sarsılmaz desteğini" ifade etti (Reuters, 2022).

Rusya Devlet Başkanı Putin ile ABD Başkanı Biden 7 Aralık'ta bir çevrimiçi görüşme yaptı. Putin, Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın iki ayrı anlaşma taslağında belirtilen NATO'nun doğuya doğru genişlemeyeceği yönünde güvenlik garantilerini vermesini talep etti. Bunun gerçekleşmesi içinde ABD ile diyaloga hazır olduklarını ilan etti (Cura, 2021). Bu talebi, 17 Aralık 2021'de Rusya NATO'dan Avrupa'dan silahlarını çekmesini ve

Ukrayna'nın askeri ittifaka üye olarak alınmaması gerekir şeklinde tekrar ilan etti.

Kafkasya ve Orta Asya Devletleri İle İlişkileri

Karabağ

İkinci Karabağ Savaşı olarak tanımlanan Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki savaş 27 Eylül-9 Kasım 2020 tarihleri arasında gerçekleşti. Bu savaş sonucunda Azerbaycan, 1990'lı yıllarda kaybettiği Karabağ ve çevresindeki Azerbaycan topraklarının büyük kısmını geri aldı. Rusya'nın Türkiye ile iş birliği yaparak, arabulucu olması ile ateşkes ilan edildi. Karabağ'da hala Ermeni işgalcilerin elindeki bölgeyi ve bölgenin Ermenistan ile bağlantısını sağlayan hatta Rus barış gücü birlikleri yerleştirildi. Rusya ve Türkiye askeri yetkilileri tarafından, sınırlı olmak ile birlikte, çatışma çıkma ihtimalini gözlemek için Türkiye-Rusya Ortak Gözlem Merkezi kuruldu. Savaş, bölgedeki varolan stratejik dengeyi değiştirdi. Rusya uzun yıllar sonra Azerbaycan topraklarına askerlerini barış gücü olarak yerleştirirken, Türkiye savaş boyunca Azerbaycan'ı diplomatik ve askeri yönden desteklerken, ateşkes sonrası oluşan statükonun korunması için Ruslar ile birlikte gözlemci statüsünde bölgeye resmi olarak askeri uzmanlarını sokmuş oldu. Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ekonomik ve askeri iş birliğinin sonucu olarak da Türkiye'nin Azerbaycan üzerinde ve Kafkasya'daki ağırlığı arttı. Böylece Türkiye ile Rusya Kafkasya'da iş birliği yaparken aynı zamanda stratejik olarak rekabet halindedir. Bir anlamda iki ülke bölgede "işbirlikçi rekabeti" içindedir.

Rusya, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın Minsk Grubunun eş başkanlarından biri olarak 1990'lı yıllardan itibaren Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki Karabağ sorunun çözümünde aktif aktörlerden biri idi. Fakat, Minsk Grubu sorunun çözümüne gerçekte katkı da bulunmadığı gibi, Ermenistan'ın işgali altındaki topraklarda var olan statükonun

devam etmesine bir açıdan yardımcı dahi oldu. Rusya'nın Dağlık Karabağ'a yaklaşımı sorunun ortaya çıkmasından beri sorunlu idi. Sovyetler Birliği merkezi hükümetinin aldığı kararlar ve Ermenileri kayıran tutumu sorunun savaş noktasına getirmişti. 1990'lı yıllardaki savaşta ise Ermenistan'daki Rus birliklerinin Ermenileri desteklemesi de Rusya'nın tarafsız bir aktör olmadığını göstermekteydi. Nitekim bunu anlayan, dönemin Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev Rusya'nın arabuluculuğunda Bişkek Protokolünü imzalayarak, ateşkesi 1994 yılında kabul etti. Fakat, Azerbaycan Karabağ'daki topraklarını geri alma konusundaki hedefinden vazgeçmedi. Bu hedefi gerçekleştirmek içinde Azerbaycan'ın sahip olduğu enerji kaynaklarını savunma harcamaları için kullanarak uygun siyasal ve askeri zamanı bekledi. Bu süreçte, sorunun barışçıl/diplomatik yolla çözülme çabalarından da vazgeçmedi. Fakat diplomatik görüşmeler sorunun çözülmesinde katkı sağlamadı. Başta Rusya olmak üzere, Minsk Grubu eş başkanları Fransa ve ABD sorunun çözülmesine katkı sağlamadılar, hatta statükoyu devam ettirerek dolaylı olarak Ermenistan'ı kolladılar (Jafarov ve Aslanlı, 2021).

2. Karabağ Savaşı bölgede yeni gelişmelerin yaşandığı bir dönemde gerçekleştirdi. Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmesi batılı devletler ile ilişkilerinin gerginleştiği bir ortamda Türkiye ile geliştirdiği "işbirlikçi rekabeti" Azerbaycan'a diplomatik fırsatı sunmuş oldu. Bu sebeple, Ermenistan'ın Azerbaycan'ın Tovruz bölgesine yönelik tahrik edici saldırılarına karşı Azerbaycan'ın Karabağ'ı kurtarmak için başlattığı operasyona karşı Rusya hemen müdahil olmadı. Ayrıca Ermenistan hükümetinin, Ermenistan'ın ve Rusya'nın da üyesi olduğu askeri ittifak olan Kollektif Güvenlik Antlaşma Teşkilatı'nı yardıma çağırmasına da Moskova'dan olumlu bakılmadı (Iskandaryan, 2021). Fakat, savaş sürecinde Rusya, Ermenistan'a askeri yardıma devam etti. Ama Rusya'nın Ermenistan'daki askeri güçleri savaşa müdahil olmadı. Çünkü savaş uluslararası hukuka göre Azerbaycan'a ait Karabağ ve

çevresindeki topraklarda gerçekleşti. Azerbaycan'ın Suşa'yı kurtarması ve Ermeni işgalcilerin elindeki Hankendi ve çevresi için operasyona başlayacağı zaman diliminde Rusya arabulucu olarak devreye girdi. Rusya Devlet Başkanı Putin, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ı bir araya getirdi. 10 Kasım 2020 tarihindeki ateşkes antlaşmasının imzalanmasında Putin ana rolü oynadı. Ateşkes antlaşması yanında Rusya ile Türkiye'de gözlemci statüsü ile 30 Ocak 2021'den itibaren çatışma bölgesinde Ortak Gözlem Merkezi kurdular.

Ateşkes antlaşması sonrası Putin zaman zaman Aliyev ve Paşinyan ile ayrı ayrı, zaman zaman üçlü olarak ateşkes süreci ile ilgili konularda müdahil oldu. Son olarak, 23 Kasım 2021'de Soçi'de bir araya gelen Putin, Aliyev ve Paşinyan Karabağ'daki durumu ele aldıkları toplantı da Azerbaycan ile Ermenistan arasında ticari, ekonomik ve ulaşım bağlarının tekrar kurulması konusunu da ele aldılar (Teslova, 2021).

Kazakistan

Rusya için Kazakistan, Sovyet sonrası devletler arasında önemli bir yere sahiptir. Bu önem sadece Rusya ile Kazakistan arasındaki 7000 km'yi aşan sınır ve Kazakistan'ın sahip olduğu mineral zenginlikler değil, Kazakistan'da yerleşik çoğu Rus asıllı Slavların Kazak nüfusu içinde yeri ve Rus azınlığında Kazakistan'ın kuzey bölgelerinde yoğunlaşmasından da kaynaklanmaktadır. Elbette, Kazakistan'ın sahip olduğu jeopolitik önem Sibiry ve Ural bölgelerini Orta Asya'nın güneye doğru bağlaması da önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Nitekim, Kazakistan, Rusya için Rusya'nın güçlü olduğu, topraklarının Orta Asya'nın içlerine kadar yayıldığı geçmişi hatırlatmakta ve bu sebeple de Kazakistan'ın Rusya'nın etki alanından çıkmaması için siyasal, ekonomik ve askeri olarak Kazakistan'ı Rusya'nın kurduğu ve önderlik ettiği bölgesel örgütlenmeler içinde tutmaktadır. Kazakistan, Rusya'nın

kurduğu veya önderlik ettiği Bağımsız Devletler Topluluğu, Avrasya Ekonomik Birliği, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ve Şanghay İşbirliği Örgütü'nün üyesidir. Bir anlamda, siyasal, ekonomik, askeri ve diplomatik anlamda Rusya Kazakistan'ın en önemli partneri durumundadır.

Kazakistan'daki Rus azınlık büyük şehirlerde ve ülkenin kuzey kısmında yoğunlaşmıştır. Yaşadıkları bölgenin Rusya ile sınır bölgesi olması, Rusya ve Kazakistan açısından siyasal açıdan hassas bir durumdur. Özellikle de Kazakistan'ın kuzey sınır bölgelerinin bir kısmı 1954 yılında Sovyetler Birliği lideri Nikita Kruşçev zamanında Rusya Sovyet Sosyalist Birlik Cumhuriyeti'nden Kazakistan Sovyet Sosyalist Birlik Cumhuriyeti'ne devredilmiş olmasından dolayı, Rus siyasal elitleri tarafından zaman zaman toprakların geri alınması, Rusya'ya katılması talepleri de yüksek sesle ifade edilmektedir. Örneğin, dünyaca ünlü Nobel Edebiyat Ödülü sahibi ve Sovyet muhalifi Aleksandr Soljenitsin 1990'lı yıllarda bu toprakların Rus toprağı olduğu iddiası ile Rusya'ya geri verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

1990'lı yıllarda Soljenitsin gibi Rus aydınların desteği ile gündeme gelen "Rus sorunu" tekrar gündem oldu. Bu sefer gerek iktidara yakın siyasilerden gerekse dolaylı olarak Putin tarafından seslendirilmeye başlandı. "Rus sorunu"nun Kazakistan için hassas bir konu olmasının temel sebebi tarihi iddialardan çok Kuzey Kazakistan'ın nüfus yapısıdır. Kuzey Kazakistan'da Kazak nüfusu %35 civarında iken, Rusların oranı %50'yi aşmaktadır. Rus kültürü bölgede baskındır. Bölgede yaşayan Rus azınlık kendilerini Nur-Sultan yerine Moskova'ya daha yakın görmektedirler (Zhanmukanova, 2021).

Bu sorun ve tekrar gündeme gelen açıklamalar iki ülke arasındaki ilişkileri de olumsuz etkilemektedir. Kazakistan'ın aslında Rusça konuşulan bir ülke olduğu, Kazakların bir devlet geleneği olmadığı da Rus siyasal elitler tarafından açıkça ifade

edilmektedir. Örneğin, 23 Aralık 2021’de yaptığı basın toplantısında Putin Kazakistan’ın “her açıdan Rusça konuşulan ülke” olduğunu iddia etmiştir. Yine, Putin “Kazakların hiçbir zaman kendilerine ait devleti” olmadığını da söylemiştir. Putin dışında, iktidardaki Birleşik Rusya Partisinden Vyaçeslav Nikonov, 19 Aralık 2020 tarihinde “Büyük Oyun” adlı televizyon programında yaptığı değerlendirmede Kazakistan diye bir devletin olmadığını, Kuzey Kazakistan’da yerleşim alanları olmadığını, Kuzey Kazakistan’ın Rusya ve Sovyetler Birliği tarafından Kazakistan’a hediye edildiğini iddia etmiştir. Bu iddialara karşı Kazak Dışişleri Bakan Yardımcısı Maraz Sıdıkov, bu gibi iddiaların bilinçli “provokatif saldırılar” olduğunu ve Rusya ile Kazakistan arasındaki ilişkilere zarar vereceğini belirtmiştir (Lenta.ru, 2020). 6 Ocak 2021 tarihinde Rusya’daki aşırı milliyetçi Liberal Demokrat Parti Başkanı Vladimir Jirinovski’nin Kazakistan’da Kazak dilinin devlette ve eğitim kurumlarında yaygın kullanımını sağlamak için alınan tedbirlerin Rus azınlık üzerinde baskı oluşturduğunu iddia etmesi de örneklerden biridir. Bu söylemlerin başta Putin olmak üzere Rus siyasi elitlerinin Ukrayna için söylenenler ile benzerlik taşıması Kazakistan’da tedirginlik yaratmakta ve Rusya’nın amacı konusunda şüpheler uyandırmaktadır (Harned, 2022).

Diğer bir sorunlu alan ise Rusya ile Kazakistan arasındaki ekonomik ilişkilerin doğasından kaynaklanmaktadır. Rusya, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Ermenistan’ın üyesi olduğu Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) Avrasya coğrafyasında ekonomik birliği oluşturma hedefi ile kurulmuştu. Belarus ve Rusya başta ABD olmak üzere batılı devletlerin yaptırımlarına hedef olmaktadır. Nitekim, Nisan 2021’de yaptırımlar ağırlaştırıldı. Kazakistan bu yaptırımların AEB değil, Rusya ve Belarus’u kapsadığını, AEB’nin siyasal sorunlardan uzak tutulması gerektiğini ifade etti. Fakat, AEB üzerinden hem Kazakistan’daki iç piyasada Rus şirketlerin avantajlı hale gelmesi, hem de Rusya’nın AEB’ni kullanarak siyasal tutum alması Kazak yetkililerini rahatsız etti. Bu rahatsızlığını da

AEB'nin misyonunun "malların, sermayenin ve iş gücünün serbest dolaşımını sağlayacak" ortamın sağlanması olduğunu bu sebeple AEB'nin temel ve açık amacının ekonomik karakterde olduğunu vurguladılar (Putz, 2021).

Doğu Akdeniz ve Havzasındaki Gelişmeler

Suriye

Rusya'nın askeri yardımı, Beşar Esad'ın iktidarda kalmasını sağlarken, Suriye devletinin parçalanmasını önledi. Türkiye ve İran ile ortak yürütülen Astana formatındaki siyasi ve diplomatik çalışmalar, Birleşmiş Milletler himayesinde Suriye'de çözüm sürecinin başlatılmasını mümkün kıldı.

Rusya, Suriye'deki Esad rejimine verdiği diplomatik desteğini Eylül 2015'te askeri desteğe dönüştürdü ve Rus hava birlikleri Esad'ın kara birliklerini desteklemek için muhalif gruplara karşı sivil, silahlı muhalif ayrımı göstermeksizin, binlerce insanın ölümüne sebep olan ağır hava saldırıları düzenledi. Bu saldırılar, Esad rejimin muhaliflere karşı başarılı olmasını, ülkenin başta Halep olmak üzere kuzey bölgesinin bir kısmında hakimiyet kurmasını sağladı. Rusya bu desteği vermek için 63 bin Rus askeri personelini Suriye'ye gönderdi (Borshchevskaya, 2021, s. 77).

Rusya'nın Suriye'nin kuzeybatısındaki Hmeymin hava üssü ve Tartus deniz üssü bulunmaktadır. Bu üsleri korumak için de Rusya S-300 ve S-400 hava savunma sistemlerini ülkeye yerleştirdi (Borshchevskaya, 2021, s. 38). Bunlar dışında Suriye'de Rusya'nın özel paralı askeri birlikleri olan Wagner güçleri de bulunmaktadır (Borshchevskaya, 2021, s. 85). Rusya, Esad rejiminin ayakta kalması için verdiği desteğin karşılığı olarak Suriye'deki Rus deniz ve hava üslerinin uzun dönemli geleceğini garanti altına alırken, Suriye ekonomisi üzerinde de önemli kazanımlar elde etti.

Suriye’de Rusya’nın başarısı, Rus Genelkurmay Başkanı Valery Gerasimov’un ifade ettiği gibi Rusya’nın Rusya dışındaki “milli çıkarlarını” nasıl koruyacağı konusunda da Rusya için örnek teşkil etmektedir. Rusya’nın “Suriye müdahalesindeki” başarısı askeri sanayi açısından kendi kendine yeterlilik, yüksek derece mobil askeri oluşumlar ile doğru istihbarata erişim, destek ve komuta-kontrol birimleri arasındaki yüksek derece koordinasyon ve askeri birimlerin doğru yerde ve zamanda gizli konuşlandırılması ile ilintili olduğunu da iddia etmiştir (Borshchevskaya, 2022). Sonuç olarak, Rusya’nın Suriye’deki başarısı, ordusuna ve komuta kademesine olan güveni artırdı. Bu yüzden de gerek Savunma Bakanı Sergei Şoygu ve gerekse de Genelkurmay Başkanı Gerasimov, Putin’in son yıllarda yaptığı görev değişimlerinden etkilenmediler ve görevlerini korudular. Ayrıca, Suriye’deki Rusya’nın askeri başarısı, başta Türkiye, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan olmak üzere Rus silahlarına yönelik ilgiyi de arttırdı. Suriye 2021 yılı itibari ile yarı “dondurulmuş çatışma alanıdır.” Rusya bir taraftan Esad rejiminin kontrol ettiği alanının genişlemesini, İran’ın Esad üzerindeki ağırlığının sınırlanmasını, diğer taraftan Astana Süreci ile Türkiye ile kuzey Suriye’de, özellikle de İdlib şehri ve çevresinde, dengeli ve hassas bir ilişki ve anlayış geliştirmeyi sağlamış durumdadır. Diğer taraftan da Fırat’ın doğusundaki ABD destekli PYD terör örgütünün kontrol ettiği bölgeden uzak durmakta, PYD ile diplomatik ilişki geliştirmeye özen göstermektedir (Borshchevskaya, 2022).

Libya

Rusya’nın Libya’da resmi askeri birlikleri bulunmamaktadır. Fakat Libya’nın Yüksek Devlet Konseyi Başkanı Halid Al-Misri’ye göre 7000’den fazla Rus Wagner şirketinin paralı askeri ülkenin doğusunda, özellikle de petrol bölgelerinde bulunmakta, Halife Haftar güçlerini desteklemekte ve Al-Gorbabiya ve Al-Jufra üslerinde konuşlanan savaş uçakları ve ağır silahları olduğunu Al-Misri ifade etmektedir (Erteima, 2021). Rusya gayri resmi de

olsa bulundurduğu Wagner birlikleri sayesinde Hafter birliklerinin Trablus'taki Libya merkezi hükümeti güçleri tarafından bozguna uğratılmasını engellerken, kendisi için de Kuzey Afrika topraklarında bir stratejik konum elde etmesini ve Libya'nın petrol akışını kontrol eden bir pozisyon almasını sağladı. Wagner şirketi Rusya Devlet Başkanı ile yakın ilişkisi olan iş adamı Yevgeny Prigozhin kontrolündedir. Paralı askerler sadece Libya'da değil, Çad, Sudan ve Mali'de de aktiftirler. Wagner Grubu ilk defa 2014 yılında Ukrayna'nın doğusundaki ayrılıkçı gruplara destek verirken ve Ukrayna ordusuna karşı savaşırken görüldüler. Libya'da Nisan 2019 tarihinden beri de Halife Haftar'a destek vermektedirler (Barabanov ve Ibrahim, 2021).

Doğu Akdeniz

Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki varlığının iki temel sebebi vardır: Rusya'nın büyük güç olduğunu simgeleyen yakın çevresi dışında başta ABD gibi küresel bir güce, ayrıca NATO ve Avrupa Birliği (AB) gibi batılı kurumlara meydan okuyabileceği bir coğrafya olması ve ikincisi de, Rus stratejisinin Akdeniz üzerinden açık denizlere ulaşma hedefini temsil etmesidir. Rusya'nın Eylül 2015'ten itibaren Suriye'ye müdahalesi ile Doğu Akdeniz Rusya'nın batılı devletler ile rekabetinin Atlantik'ten Karadeniz'e ve Kuzey Afrika'dan Kuzey Kutbu'na uzanan daha geniş bir rekabet alanının parçası olarak öne çıkmıştır. Zaten, Akdeniz'deki Rus etkisi yeni değildir. Sovyetler Birliği'nin Akdeniz'de sahip olduğu nüfuzu Rusya Suriye müdahalesi ile tekrar elde ettiğini düşünmeye başlamıştır. Bu durumun temel sebebi sadece Suriye ve Libya'da resmi veya gayri resmi Rus birliklerinin bulunması değil, aynı zamanda Doğu Akdeniz'de NATO ve ABD ile yakın ilişkileri olan ülkeler arasında sorunların ve rekabetin ortaya çıkmasıdır. Nihayetinde, Moskova'nın bölgede uzun süredir nüfuzu mevcuttur. Bu bağlamda, Yunanistan ve Güney Rum Yönetimi ile ortak kültürel, ekonomik veya tarihi bağlara vurgu yapmakta, Cezayir, Mısır,

İtalya ve İspanya gibi yerlerde solcu, milliyetçi ve sömürgecilik karşıtı gündemleri desteklemektedir. Kısacası, Rusya'nın bugün bölgedeki faaliyetleri, esasen Sovyetler Birliği'nin bölgeye yaklaşımının geri dönüşüdür. Eksik olan ise ideolojik bir temel üzerine değil de karşılıklı çıkar ve fırsatlar üzerine inşa edilmiş olmasıdır (Stronski, 2021).

Karadeniz'deki Gelişmeler

ABD'nin Karadeniz'deki askeri varlığını artırması ve Karadeniz havzasında daha görünür olma çabası, Kırım'ı ilhak ederek Karadeniz'deki gücünü pekiştiren ve Karadeniz'de kıyısı olan diğer ülkeler üzerinde ağırlığını arttıran Rusya'yı tedirgin etmiş, Rusya'da Ukrayna üzerindeki baskısını arttırarak, ABD ile Karadeniz havzasında bir yandan rekabeti kızıştırırken, diğer yandan yeni bir pazarlık arayışına da girmiştir. Nitekim, Putin ve diğer Rus yetkilileri verdikleri demeçlerde sürekli olarak ABD'nin NATO'yu kullanarak Rusya'yı çevrelemeye çalıştığını ve bunun cevapsız kalmayacağını ifade etmişlerdir.

NATO ile Rusya arasındaki artan tansiyon Karadeniz'e kıyısı olan NATO ülkelerini de etkilemiştir. NATO üyesi Türkiye, tansiyonun büyümemesi, krize dönüşmemesi, Karadeniz'de NATO üyesi devletler ile Rusya'nın askeri güçlerinin karşı karşıya gelmemesi için çaba sarf ederken, Bulgaristan'da topraklarında yeni NATO birliklerine ihtiyaç duymadığını ilan etmiştir. Fakat, Romanya Dışişleri Bakanı Bogdan Aurescu Atlantik Konseyi'nde Kasım ayında yaptığı konuşmada ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken'dan ABD'nin daha fazla askeri birliğini Romanya'ya göndermesini talep ettiklerini açıklamıştır. Ayrıca, ABD, Romanya'nın Soğuk Savaş sırasında Sovyetler Birliği tarafından kullanılan Campa Turzi üssünü dönüştürmesi için 150 milyon dolarlık finansman sağlamıştır. Böylece, NATO'nun Karadeniz'deki kapasitesini arttırmaya devam edeceklerini de ilan etmiş oldu.

NATO'nun Brüksel Bildirisi'nin 14. maddesinde, Rusya'nın Kırım'ı ilhakının tanınmayacağı belirtilmekte ve geçici işgal diye nitelenmektedir. ABD, İngiltere ve Türkiye'nin desteklediği Kırım Platformu, Ukrayna'nın uygulamaya soktuğu "Kırım'ı işgalden kurtarma" stratejisi kapsamında kuruldu ve ilk toplantı 23 Ağustos 2021'de Kyiv'de yapıldı. Brüksel Bildirisi'nin 69. maddesinde, Ukrayna'nın NATO'ya üyeliği hedefi yinelenmekte; o süreçte NATO müttefikleriyle Ukrayna'nın askeri iş birliği ve kapasitesinin geliştirilmesi istenmektedir. Bildirinin 34. maddesinde ise NATO'nun Karadeniz'deki varlığını kara, deniz ve havada artıracığı belirtilmekte ve devamında da "Türkiye için özel olarak hazırlanmış güvence önlemlerimize katkılarımızı arttırdık" denilmektedir. Türkiye'nin Ukrayna'yla savunma iş birliğinden Karadeniz'de ortak tatbikatlara kadar bir dizi faaliyeti yeni dönemde de arttırılmaya çalışıldı (Güler, 2021).

Türkiye İle İlişkileri

Türkiye ile Rusya arasındaki diplomatik ilişkilerde, COVID-19 salgınının etkisi ile önceki yıllardaki gibi liderler düzeyinde temas olmadı. Yine de iki ülkenin liderleri ve yetkilileri bazen yüz yüze, çoğunlukla da telefon ya da çevrimiçi ortamda bir araya geldiler. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Rusya Devlet Başkan Vladimir Putin arasındaki görüşmelerde iki ülke arasındaki siyasal, ekonomik ilişkiler yanında iki ülkeyi ilgilendiren bölgesel sorunlarda gündeme geldi. Başta Suriye, Karabağ ve Libya olmak üzere her iki ülkenin de müdahil olduğu konular üzerine duruldu. İki ülke arasındaki ekonomik konularda gündeme geldi. Ekonomik açıdan, Rusya ile Türkiye arasında en önemli konulardan biri Akkuyu Nükleer Enerji Santralının üçüncü ünitesinin temelini atılması idi (Ergin, 2022). 2022 yılı içinde birinci ünitesinin devreye girmesi beklenen Nükleer Enerji Santrali, Rusya'nın Türkiye'de yaptığı en büyük yatırımdır. Turizm açısından da 2020 yılında COVID-19 salgınının etkisi ile azalan Rus turist sayısı, 2021 yılında tekrar artışa geçerek 5 milyona ulaştı. Bu rakam 2019 yılının

rekoru olan 7 milyondan az olsa da, önemli bir gelir kaynağı oldu. İki ülke arasındaki ticarete baktığımızda ise Türkiye'nin Rusya'dan ithalatı, çoğu doğal gaz olmak üzere, 25 milyar doları aştı. Türkiye'nin Rusya'ya ihracatı ise 5 milyar dolar civarında gerçekleşti. Erdoğan, 2021 Eylül ayında Soçi'ye giderek Putin le görüştü, bu görüşmede ikili siyasi ilişkiler yanında, savunma sanayinde iş birliği, yeni nükleer enerji santrallerinin yapımı ve uzay çalışmalarında yapılabilecek iş birliği konuları gündeme geldi.

Her ne kadar Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerde iş birliği alanlarına yönelirken, iki ülkenin farklı duruşlara sahip olduğu konular da mevcuttur. Nitekim, Karadeniz, Doğu Akdeniz ve Kafkasya Rusya ile Türkiye'nin rekabeti ve iş birliğini bir arada yaptıkları yani "işbirlikçi rekabet" içinde oldukları bölgeler olarak ortaya çıkmaktadır. Suriye'de İdlib, Ukrayna'da Kırım, Kafkasya'da Karabağ iki ülke arasında hem iş birliğinin hem de rekabetin var olduğu bölgeler olarak ön plana çıkmaktadır.

2016 Temmuz ayındaki darbe girişimi sonrası, iyileşen Türk-Rus ilişkileri Türkiye'ye sınır ötesi askeri operasyonlar yapma fırsatı vermişti. Nitekim kısa sürede, Rusya'nın da onayı ile Türkiye Fırat Kalkanı, Afrin, İdlib'de gözlem noktası oluşturulması ve Barış Pınarı dahil askeri operasyonlar yapabildi, bölgedeki gücünü pekiştirdi. Yalnız Türkiye ile Rusya Suriye konusunda aynı politikalara ve hedeflere sahip değildir. Nitekim, Fırat Kalkanı hareketi sırasında hava sahasının geçici bir süre kapatılması, Barış Pınarı hareketinde Rusya'nın müdahil olması ile umulan hedeflere ulaşılmadan bitirilmiş olması ve son olarak da İdlib'te yaşananlar örnektir.

Nitekim, Suriye rejim muhaliflerinin ve bazı terör gruplarının da olduğu İdlib şehri ve şehirde yaşayan milyonlarca yerinden edilmiş insanlara karşı Rusya'nın, Esad rejimi ile birlikte operasyon yapma ihtimali Türkiye'yi endişelendirmektedir.

Ayrıca Rusya'nın YPG/PYD terör örgütü ile var olan ilişkisi de Türkiye'yi rahatsız etmektedir. Suriye'nin doğusunun ABD destekli YPG/PYD terör örgütü uzantıların kontrolünde olması, zaman zaman Türkiye ve Rusya'nın Suriye'nin sınır kasabası olan Ayn-el Arab (Arap Pınarı) şehrinde terör örgütü YPG birimlerini temizlemek için Türk askeri birliklerinin askeri operasyon düzenlemesi konusunda müzakere ettikleri de bilinmektedir. Ama benzer bir operasyonun Rusya ve Suriye rejim güçlerinin denetiminde ve çevresinde yapılmasına Rusya izin vermemektedir.

Rusya'nın 2014'te ilhak etmesi ve Rusya'nın ayrılmaz parçası olarak görmesi, Kırım Türklerine ve örgütlerine karşı baskı uygulaması da Türkiye'nin politikalarına ters düşmektedir. Rusya'nın Sivastopol gibi deniz gücü açısından önemli bir askeri üssü topraklarına katmış olması, Karadeniz'deki güç dengesini Rusya lehine değiştirmiş, Karadeniz'de NATO'nun faaliyetleri de bölgede gerginliği artırmıştır. Oysa Türkiye, Karadeniz'de kıyıdaş devletler arasında barışın korunması ve iş birliğinin tesis edilmesini istemektedir. Türkiye, Rusya'nın Kırım'ı ilhakını tanımayarak, Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne vurgu yaparak ve Ukrayna'ya silahlı insansız hava araçları (SİHA) satarak dolaylı destekte de bulunmaktadır.

Türkiye, Rusya ile batılı ülkeler arasında Ukrayna üzerindeki gerginlikte dengeli politikalar gütmeye çalışmaktadır. Bu politikaları güderken de, Türkiye'nin milli çıkarları ile uluslararası sorumluluklarını da dikkate almaktadır. Zaman zaman, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Ukrayna ziyaretinde askerleri "Slava Ukrayna" diye selamlaması gibi sembolik adımlardan Kırım ve Kırım Türklerinin hakları konusunda uluslararası toplum içinde yüksek sesli itirazlara ve son olarak Kyiv'e SİHA satışına uzanan adımlar da atılmıştır. Söz konusu SİHA'ların Donbas'ta ayrılıkçı savaşanlara karşı kullanılması Rus hükümetinin tepkisini çekmiştir.

2008'deki Rus-Gürcü savaşı ve savaş sonucunda Abhazya ve Güney Osetya'nın Gürcistan'dan tamamen koparılıp Rusya'nın kontrol ettiği bölgelere dönüştürülmesi, bölgedeki dengeleri bozmuş, bu da Türkiye'yi rahatsız etmişti. Nitekim, Türkiye nasıl Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne ve egemenliğine vurgu yaptı ise, aynısını Gürcistan içinde yapmış, Abhazya ve Güney Osetya'yı tanımamıştır. Fakat iki ülke açısından "işbirlikçi rekabeti" gösteren Kafkasya'daki en önemli mücadele alanı Karabağ olmuştur. Eylül-Kasım 2020 tarihleri arasında 44 gün süren savaşta Azerbaycan Ermenistan karşı büyük bir zafer kazanmıştır. Bu zaferin kazanılmasında Türkiye önemli rol oynamıştır. Rusya diplomatik olarak dengeli bir politika izlerken, Azerbaycan'a silah satmaktan, Ermenistan'a da silah vermekten vazgeçmedi. Sonuçta, ateşkesin sağlanmasında önemli bir rol oynadı. Rus barış birliklerinin bölge de konuşlanmasını sağladı. Türkiye ile birlikte ateşkesin gözetlenmesi için gözlem noktaları oluşturuldu.

Türkiye ile Rusya arasında sorunlu alanlar olsa da, Türkiye'nin ABD ile olan ilişkilerinde gerilimli hava Rusya'yı memnun etmektedir. Bu sebep ile Rusya zaman zaman Türkiye'ye Türkiye'nin ABD ile problemleri olduğu alanlarda manevra alanı bırakarak, Türkiye'nin ABD ile ilişkilerinin bozulmasını ummaktadır. Biden'ın Başkan seçilmesi ile Türkiye-ABD ilişkilerinde temel bir değişiklik olmaz iken, Türkiye başta ABD olmak üzere batılı müttefikleri ile ilişkilerini normalleşme çabasına girmiştir. Nitekim 2021'de yoğunlaşan bu çabaya yönelik batılı müttefik devletler arasında çatlakların olmasını tercih eden Rusya'nın dikkatle takip ettiği gelişmeler olmuştur. Bu gelişmelerden biri, Türkiye'nin NATO'nun Karadeniz'de yaptığı tatbikatlara katılmasıdır.

Sonuç olarak, 2021 yılı Rusya ile Türkiye arasında son yıllarda oluşan yakın ilişkinin soğumaya başladığı bir yıl olmuştur. 10 Nisan 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodymyr Zelenskiy arasında İstanbul'da

gerçekleşen toplantı, Türkiye'nin Kırım'ı Ukrayna toprağı olarak tanıyan Kırım Platformuna desteğı ve 18 Mayıs'ta Türk Dışışleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada Kırım Türklerinin sürgününü anması, Rusya'dan tepki ile karşılandı ve iki ülke arasında sözlü tartışmaya sebep oldu. Rus Dışışleri Bakanlığı sözcüsü Maria Zakharova'nın bu konunun Rusya'nın içişleri ile ilgili olduğunu vurgulamış ve Türk dış politikasını Türkçü eğilimlere sahip olmak ve Kırım üzerinden Rusya'nın içişlerine müdahale etmekle suçlamıştır. Türk tarafı da 1864 Kuzey Kafkas Müslüman Halklarının ve 1944 Kırım Türkleri'nin topluca sürgün edilmelerine vurgu yaparak, Türkiye'nin Kırım'ı illegal olarak ilhak etmesini tanımayacağını ifade etmiştir. Lavrov'da Türkiye ile uluslararası konularda önemli duruş farklılıkları olduklarını vurgulayarak, bu farklı duruşun iki ülke arasında iş birliğine engel olmadığını da konuşmasında belirtmiştir (Tuna, 2021).

Ayrıca, Bayraktar TB2'lerin Donbas üzerinde uçmaları Rusya ile Türkiye arasında gerginliğe sebep olmuştur. Rus hükümeti de artan COVID-19 vakalarını bahane ederek Türkiye'ye ve Türkiye'den gelen bütün uçuşları geçici süreliğine durdurmuştur. Rusya'nın bu kararı Ukrayna Cumhurbaşkanı Zelenskiy'in Ukrayna vatandaşlarının Türkiye'ye tatil etmelerini teşvik etmesine sebep olmuştur. Rusya aynı zamanda Rusya Federasyonu içindeki Türk toplulukları ve kurdukları kültürel kurumlar üzerindeki kontrolünü artırmış ve devamında Türk tarihçisi Zeki Velidi Togan'ın büstü kaldırılmıştır (Tuna, 2021).

Ekonomi

2021 Yılındaki Ekonomi İle İlgili Gelişmeler

Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile merkezi planlamaya ve devletin sahipliğı ve kontrolünde olan sosyalist ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş çok hızlı oldu. 1990'lı yılların özellikle de ilk yarısı "Şok Terapi" politikası ile yapılan büyük yapısal değişikliklere tanıklık etti. Rusya bir yandan ekonomisini

yeniden dizayn ederken, diğer yandan yeni bir siyasal sistemi ülkede yerleştirmeye çalışıyordu. Bu süreçte, özellikle de yapılan özelleştirmeler Rusya'da yeni bir sınıf olan oligarkların ortaya çıkmasına fırsat verdi. Boris Yeltsin liderliğinde, 1990'lı yıllarda oligarklar Rus siyasal sisteminde Yeltsin'in ailesi ile birlikte siyasal hayatta etkili oldular. Putin iktidarı ile birlikte, muhalif oligarklar tasfiye edilirken, Putin'e yakın oligarklar zenginliklerin artırdılar. Bir anlamda, Putin'e destek olan oligarklar ödüllendirilirken, muhalif olanlar cezalandırıldı. Oligarklar temel olarak petrol, doğal gaz, diğer değerli madenler, bankacılık, iletişim gibi sektörlerde ağırlıklarını hissettirmekteydiler. Putin ile oligarklar ilişkisi, Putin'in yakın çevresinde olanların kısa sürelerde elde ettikleri zenginlikler, sahip oldukları lüks yaşamlar ile başta Navalyni olmak üzere, muhalif siyasetçilerin ve gazetecilerin ve batılı basının gündeminde oldular. 2021 yılında, oligarkların başta İngiltere olmak üzere batıda sahip oldukları emlak, diğer taşınır değerleri ve yatırımları üzerinde baskı arttı. Bu da Rusya ile başta İngiltere olmak üzere batılı devletleri karşı karşıya getirdi (Mitsek, 2021).

Rusya ekonomik olarak gayri safi milli hasılasının yüzde 18'i gibi düşük bir kamu borcuna sahiptir, bunun da yüzde 80'i ruble ile borçlanmadır. Bu da Rusya'ya uluslararası finansman piyasasına yönelik bir engelleme durumunda ekonomik olarak etkilenmesini engelleyecek düzeyde koruyuculuk sağlamaktadır. Nitekim, Rusya'nın finansal olarak istikrarlı olması sebebi ile 2021 yılı içinde 125 milyar dolarlık rekor düzeyde yabancı paranın ülkeye girdiği düşünülmektedir. Sonuç olarak, Rusya merkez Bankası'nın verilerine göre ülkenin uluslararası para rezervi 2021 yılında 40 milyar dolar artarak 620 milyar dolara ulaşmıştır (Cordell, 2022).

2021 yılı içinde Rusya ekonomisi %4.3 büyüyerek COVID-19 salgını öncesi dönemden daha fazla büyüdü. Bu büyüme tüketici taleplerindeki artışa dayanmaktadır. Özellikle hane başına düşen tüketimdeki 2021 yılının ikinci yarısındaki

yükseliş üretime de olumlu yansdı. Talep artışı işsizliğin düşmesini ve ücretlerde artışı tetikledi (Knight, 2021).

Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov Mart 2021'de Çin'e yaptığı ziyarette Batı tarafından kontrol edilen uluslararası ödeme sistemlerinin alternatifinin geliştirilmesi, batıya olan finansal bağımlılığın azaltılmasının gerektiğini söylemiştir. Kremlin Sözcüsü Dmitriy Peskov, 22 Mart'ta yaptığı açıklamada, Rusya'nın SWIFT sisteminden çıkarılma ihtimali dahil tüm tehditlerin göz önünde bulundurulmasını ima etti. Rusya Dışişleri Bakanı Yardımcısı Aleksandr Pankin, dijital para birimleri ve blok zincirdeki gelişmeler sayesinde, SWIFT ödeme sistemine alternatif uluslararası bir sistem geliştirilebileceğini belirtti. İngiltere Dışişleri Bakanı Philip Hammond, Polonya Dışişleri Bakanı Grzegorz Schetyna ile birlikte Varşova'da düzenlediği ortak basın toplantısında Rusya'ya karşı küresel finans endüstrisinin işlemlerini kolaylaştırmak için güvenli mesajlaşma sistemi olan SWIFT ile bağlantısının kesilmesi tehdidini ileri sürdü (Aydınlık, 2021).

2020 yılının sonunda, Putin yaptığı basın toplantısında Rusya'nın bütçe gelirlerinin yüzde 70'inin petrol ve doğal gaz dışı kaynaklardan sağlandığını ve bu sebeple Rusya'nın bundan böyle "gaz istasyonu" olmadığını ifade etti (Rodgers, 2020). Fakat, dış ticaret gelirlerine baktığımızda petrol ve doğal gaz gelirlerinin Rusya ihracatının temel taşları olduğu görülebilir.

Petrol ve Doğal Gaz Fiyatlarındaki Artış ve Rusya'ya Etkileri

2021 yılı içinde Rusya'nın petrol ve doğal gaz satışından elde ettiği gelir beklentilerini aştı. Bu durumun en önemli sebebi ise fiyatlardaki astronomik yükselmelerdir. Elde edilen gelir, ülkenin toplam bütçesinin %36'sına tekamül etmektedir. Rusya Maliye Bakanlığının verilerine göre, Rusya'nın petrol ve doğal gazdan elde ettiği gelir planlanandan %51 daha fazla gerçekleşti. Petrol ve doğal gazdan elde edilen gelir 2021 yılı içinde 119 milyar doları geçti. Bunda 2021 bütçesi hazırlanırken petrolün

fiyatının 45 dolar olarak hesaplanmışken, yıllık 69 dolar olması; 1000 metreküp doğal gazın fiyatının 156 dolar hesaplanmışken, Gazprom rakamlarına göre ortalama 280 dolar olarak gerçekleşmesi önemli rol oynadı. Ayrıca Rusya Merkez Bankası verilerine göre 2021 yılı toplam ihracatı 490 milyar doları buldu. Bunun 110 milyar doları ham petrolden, 69 milyar doları işlenmiş petrolden, 54 milyar doları boru hatları ile taşınan doğal gazdan, 8 milyar doları da sıvılaştırılmış doğal gaz satışlarından elde edildi. Elde edilen gelirler sayesinde, 2021 yılında Rusya 120 milyar dolardan fazla cari fazla verdi; bu da gayri safi yurtiçi hasılanın yüzde 7'si kadar büyümesine karşılık gelmektedir. Ayrıca, Rusya'nın yakıt ihracatı içindeki doğal gazın oranı da yüzde 15'lerden yüzde 23'lere çıktı. Bütün bu olumlu göstergeler Rus rublesinin de 2021 yılı içinde değer kazanmasını sağladı (Reuters, 2022).

COVID-19'un Ekonomiye Etkisi

COVID-19 Salgını Rus ekonomisini iki temel yönden etkiledi:

COVID-19 Salgını etkisi ile yavaşlayan dünya ekonomisinden Rusya olumsuz etkilenmişti. Dış ticaretinin yarısından fazlasını oluşturan petrol ve doğal gaz talebindeki azalma özellikle 2020 yılında etkisini göstermiş, Rus ihracat rakamlarında da azalmaya sebep olmuştur (Tikhonov, 2022). 2021 yılı ile birlikte COVID-19 salgın kısıtlamalarının aşama aşama kaldırılması ile taleplerin artışı Rusya'nın ihracatını da artırmaya başlamıştır (Pozdeeva, 2021).

Rusya'nın COVID-19 salgını sebebi ile aldığı sıkı tedbirler iç piyasayı da etkilemiştir. Etki hem üretim hem de tüketim üzerinde olumsuz olarak yansımıştır (Grouiez vd., 2021). Rusya Başbakanı Mikhail Mişustin göre 2021 yılında COVID-19 sınırlamalarının aşama aşama kaldırılmasının Rus ekonomisi üzerinde olumlu etkisi olmuştur. 2021 yılın ilk sekiz ayında Rusya'nın gayri safi milli hasılasında 4.7% bir büyüme gerçekleşti, böylece Rusya salgın öncesi büyüme rakamlarını

aştı, fakat bu büyüme sanayiye değil hizmet sektörüne, özellikle de inşaat ve alışveriş sektörüne yani tüketimdeki genişlemeye dayanan bir büyüme idi. Ayrıca 2021 yılının ilk yarısında 11 milyar dolarlık yabancı yatırım ülkeye geldi. Fakat Ekonomik Kalkınma Bakanı Maksim Reşetnikov 2021 yılı toplam gayri safi hasıladaki büyümenin %4.2 aşmayacağını da ilan etmiştir. Her ne kadar büyüme rakamları artsa da Rus halkının satın alma gücünde 2020 rakamlarına göre %2.8'lik düşüş meydana geldi. Ekonomik Kalkınma Bakanlığının tahminlerine göre 2021 yılında %2.5 pozitif düzelme beklenmektedir. Yılsonu itibari ile de %7.4 enflasyon gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (Pozdeeva, 2021).

Sosyo-Ekonomik Problemler

Ekim 2020'den Eylül 2021'e kadar bir yıla yakın zaman diliminde Rusya'nın nüfusu neredeyse 1 milyon azalmıştır. Bu azalma İkinci Dünya Savaşı sonrası Rusya'da doğal sebepler ile görülen en büyük azalmadır. Her ne kadar COVID-19 Rus toplumunu olumsuz etkilese de Rusya'da görülen nüfus azalması sadece bu döneme has değildir. Sovyetler Birliği'nin çökmesi sonucu oluşan sosyo-ekonomik kriz 1990'lı yıllarda Rus toplumu üzerine ağır ve olumsuz etkiler bıraktı. Ekonomi altüst olmuş, ağır işsizlik, umutsuzluk, ailelerin dağılmasına ve alkol tüketimi ile birlikte özellikle de erkeklerde yaşam süresini kısaltmış, doğumların da azalmasına sebep olmuştur. Bu gelişmeler Rusya'nın demografik yapısını olumsuz etkilemiştir. Rus hükümetinin aile kurmayı, çocuk sahip olmayı özendiren ve destekleyen politikaları sonuç vermiş, 2010'lu yılların ikinci yarısında Rusya'nın nüfusu artma eğilimi göstermiş, fakat 2019 sonrası tekrar gerek doğurgan nüfusun az olması, gerekse de COVID-19 gibi salgınların etkisi ile nüfustaki genel eğilimi azalma yönüne döndürmüştür (Peabody, 2022).

Sonuç

2021 yılı Rusya'nın batılı devletler ile olan ilişkilerinin gerginleştiği bir yıl oldu. Aslında bu gerginlik, 2014 yılında Ukrayna'da iktidar değişikliği, Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı ve Donbas bölgesinde Rus destekli ayrılıkçıların ortaya çıkması ile başlamadı. Bu gerginlik, NATO'nun sürekli genişlemesi ve Ukrayna ve Gürcistan gibi Rusya'nın etki alanı olarak gördüğü ülkelerin de NATO'ya üye olmaları için teşvik edilmesi, Rusya'yı batının niyetleri konusunda şüpheye düşürdü. Oysa, Sovyetler Birliği çöktükten sonra kurulan Rusya Federasyonu'nun ilk lideri Boris Yeltsin ve ilk yıllarında Vladimir Putin, Rusya'nın batılı devletlerin ağırlıkta olduğu uluslararası topluma dahil edileceği ve diğer güçlü devletler ile uluslararası sisteme şekil veren büyük güç olarak tanınacağını ummaktaydı. Fakat, bunun böyle olmadığını anlayan Rus siyasal eliti, ABD'nin NATO'nun genişlemesine öncülük yaparak, Rusya'yı kuşatmak amacı güttüğünü, bu sebeple de Ukrayna'nın batı bloğunun içerisine alınma çabasının kuşatmanın bir aşaması olduğunu ve bunu da Rusya'nın güvenliği için hayati (ontolojik) bir tehlike olarak algıladılar. Nitekim 2021 yılında da hayati tehlike olarak gördükleri batılı devletlerin adımlarına karşı önleyici hamleler için hazırlıklara başladıkları görüldü. Önleyici hamleler sadece güvenlik alanında değil, finansal ve diplomatik alanlarda da alınmaya çalışıldı. 2021 yılı da bu açıdan, gelecekte olma ihtimali olan hamlelere karşı tedbirlerin alındığı ve Rusya'nın içinde ve başat güçlerden biri olduğu yeni bir uluslararası sistem beklentisinin Rus elitleri tarafından seslendirildiği bir yıl oldu.

Kaynakça

Aydınlık. "Rusya SWIFT'ten Çıkabilir", 6 Nisan 2021, <https://www.aydinlik.com.tr/haber/rusya-swiftten-cikabilir-239853>.

- Barabanov, I. ve Ibrahim, N. (2021). "Wagner: Scale of Russian Mercenary Mission in Libya Exposed". BBC News, 11 Ağustos 2021, <https://www.bbc.com/news/world-africa-58009514>.
- Bneşniya Torgovliya Rossii. "Torgovliya Mejdu Russiye i Kitaem v 2021 g.". 12 Şubat 2022, <https://russian-trade.com/reports-and-reviews/2020-02/torgovliya-mezhdu-rossiye-i-kitaem-v-2021-g/>.
- Borshchevskaya, A. (2021). *Putin's War in Syria: Russian Foreign Policy and the Price of America's Absence*. London, I. B. Tauris.
- Borshchevskaya, A. (2022). "Russia's Strategic Success in Syria and the Future of Moscow's Middle East Policy". Lawfare, 23 Ocak 2022, <https://www.lawfareblog.com/russias-strategic-success-syria-and-future-moscows-middle-east-policy>.
- Cordell, J. (2022). "Russia's Economy Set to Face Old Problems in New Year". The Moscow Times. 04 Ocak 2022. <https://www.themoscowtimes.com/2022/01/04/russias-economy-set-to-face-old-problems-in-new-year-a75842>.
- Cura, A. (2021). "Rusya, 2021'i Batı ile Gerginliğin Gölgesinde Geçirdi". Anadolu Ajansı, 29 Aralık 2021. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-2021i-bati-ile-gerginligin-golgesinde-gecirdi/2460175#>.
- Dilmaç, T. (2022). *Rusya'nın Ruhunu, İstanbul, Ötüken Yayınları*.
- Domanska, M. (2021). "Russia 2021: Consolidation of a Dictatorship". OSW Commentary, 12 August 2021, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2021-12-08/russia-2021-consolidation-a-dictatorship>.
- DW. "Russia: Police Detain Thousands at Pro-Navalny Protests", 24 Ocak 2021, <https://www.dw.com/en/russia-police-detain-thousands-at-pro-navalny-protests/a-56321592>.
- Ergin, S. (2022). "2021'den 2022'ye Türk Dış Politikası (5)-Rusya ile Çatışarak İşbirliği Modeli İlerlemeye Devam Ediyor". Hürriyet, 4 Ocak 2022,

- <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/sedat-ergin/2021den-2022ye-turk-dis-politikasi-5-rusya-ile-catisarak-isbirligi-modeli-ilerlemeye-devam-ediyor-41974354>.
- Erteima, M. (2021). "Over 7000 Russian Mercenaries Still in Libya: Official". Anadolu Ajansı, 12 Aralık 2021, <https://www.aa.com.tr/en/world/over-7-000-russian-mercenaries-still-in-libya-official/2445451>.
- Grouiez, P. vd. (2021). "Beyond Oil: The International Integration of the Russian Economy between Macroeconomic Constraints and Sectoral Dynamics". *Post-Communist Economies*, Cilt. 33, No. 6, ss. 770-794.
- Güler, M. A. (2021). "Rus S-400 Uzmanlarını Gönderme Manipülasyonu". Cumhuriyet, 5 Haziran 2021, <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/mehmet-ali-guller/rus-s-400-uzmanlarini-gonderme-manipulasyonu-1841932>.
- Harned, L. S. (2022). "In Kazakhstan, Russia Follows a Playbook It Developed in Ukraine". *The Conversation*, 7 Ocak 2022, <https://theconversation.com/in-kazakhstan-russia-follows-a-playbook-it-developed-in-ukraine-174505>.
- Interfaks. "Prayamaya Liniya" s. Vladimirom Putinım. Online", 30 Haziran 2021, <https://www.interfax.ru/russia/774580>.
- Iskandaryan, A. (2021). "The Epoch of Regional Powers: Why Russia Lost and Turkey Won in Nagorno-Karabakh". *Ponars Eurasia*, 15 Kasım 2021, <https://www.ponarseurasia.org/the-epoch-of-regional-powers-why-russia-lost-and-turkey-won-in-nagorno-karabakh/>.
- Jafarov, N. ve Aslanlı, A. (2021). "Russia's Policy During the 44-Day Karabakh War". *Insight Turkey*, Sonbahar 2021, Cilt. 23, No. 4, ss. 213-229.
- Kireeva, A. (2022). "The Limits to Russia and China's 'No Limits' Friendship". *EastAsiaForum*, 23 Mart 2022,

- <https://www.eastasiaforum.org/2022/03/23/the-limits-to-russia-and-chinas-no-limits-friendship/>.
- Knight, D. (2021). "Russian Economy". Dünya Bankası Raporu 46, Aralık 2021.
- Lenta.ru. "Pereşli Granitsı: Kak Fraza o Sovetskom Proşlom Mojet Possorit Rossiyu i Kazakstan", 19 Aralık 2020, <https://lenta.ru/articles/2020/12/19/kazah/>.
- Levada Araştırma Merkezi. "Otnoşeniye K Stalinu: Rossiya i Ukraina", 23 Haziran 2021, <https://www.levada.ru/2021/06/23/otnoshenie-k-stalinu-rossiya-i-ukraina/>.
- Mitsek, S. A. (2021). "Analiz Makroekonomičeskoy Dinamiki Sovokupnoy Factornoy Prouzvodutelnosti Ekonomiki Rossii". Sostsialno-Ekonomučeskiye Problemy Regiona, No. 3, ss. 799-813.
- Murray, P. ve Keifer, D. (2021). "Russia's China Gamble: Strategic Implications of a Sino-Russian Energy Economy". Military Review, Kasım-Aralık, Cilt. 101, No. 6, ss. 120-130.
- NBC News. "Full Transcript of Exclusive Putin Interview with NBC News", 14 Haziran 2021, <https://www.nbcnews.com/news/world/transcript-nbc-news-exclusive-interview-russia-s-vladimir-putin-n1270649>.
- Novaya Gazeta. "Aksii v. Podderjku Navalno: V Moskve Zaderjannih 850, Po Strane-Bolşe 2200. İzbita Spetskor Novoy". 23 Ocak 2021. <https://novayagazeta.ru/articles/2021/01/23/88838-protesty-v-rossii-23-yanvary-a-online>.
- Peabody, B. "Demographics for War: The 1990s Collapse in Birth Rates Still Impacts Moscow's Ambitions". Foreign Policy, 3 Ocak 2022, <https://foreignpolicy.com/2022/01/03/russia-demography-birthrate-decline-ukraine/>.
- Pozdeeva, E. (2021). "Kak Pandemiya Vliyaet Na Rossiskyo Ekonomiky?". Finam, 21 Ekim 2021,

- <https://www.finam.ru/analysis/newsitem/kak-pandemiya-vliyaet-na-rossiyskuyu-ekonomiku-20211021-192825/>.
- Putz, C. (2021). “Kazakhstan: Please Don’t ‘Politicize’ the Eurasian Economic Union”. *The Diplomat*, 9 Haziran 2021, <https://thediplomat.com/2021/06/kazakhstan-please-dont-politicize-the-urasian-economic-union/>.
- Rasheed, Z. (2021). “Why are China and Russia Strengthening Ties?” *Aljazeera*, 25 Kasım 2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/25/why-are-russia-and-china-strengthening-ties>.
- Ratchev, V. ve Tagaev, T. (2022). “Bulgaria’s Black Sea Dilemma: NATO Ally or Russian Gateway”. *The Jamestown Foundation*, 13 Ocak 2022, https://jamestown.org/program/bulgarias-black-sea-dilemma-nato-ally-or-russian-gateway/?mc_cid=bb239a3e29&mc_eid=35fa8a0018.
- Reuters, “Factbox: Russia’s Oil and Gas Revenue Windfall”, 21 Ocak 2022, <https://www.reuters.com/markets/europe/russias-oil-gas-revenue-windfall-2022-01-21/>.
- RFE/RL. “Kremlin Accuses U.S. of Interference After Statements Criticizing Harsh Crackdown on Navalny Protesters”, 24 Ocak 2021, <https://www.rferl.org/a/russia-accuses-united-states-interference-navalny-protests/31066416.html>.
- Ritchie, H. vd. (2022). “Russia: Coronavirus Pandemic Country Profile”. *Our World in Data*, <https://ourworldindata.org/coronavirus/country/russia>.
- Rodgers, J. (2020). “Russia in 2021: Six Things to Watch”. *Forbes*, 19 Aralık 2020, <https://www.forbes.com/sites/jamesrodgerseurope/2020/12/19/russia-in-2021-six-things-to-watch/?sh=4290357222d7>.
- Rusya Federasyonu Avrupa Birliği Misyonu. “Russian Foreign Ministry Statement on Dialogue with the United States

- and Other Western Countries Regarding Security Guarantees”, 10 Aralık 2021, <https://russiaeu.ru/en/news/russian-foreign-ministry-statement-dialogue-united-states-and-other-western-countries>.
- Rusya Federasyonu Başkanlığı. “O Pereçne Poruçeniy Prezidenta No Vobrosam Realizatsii Gosudarstvennoy Politiki v Otnoşenii Rossiiskovo Kazaçestva”, 2021a, <http://kremlin.ru/events/councils/65349>.
- Rusya Federasyonu Başkanlığı. “Ukaz Prezidenta Possiskoy Federatsii ot 02.07.2021 r. № 400: O Strategii Natsionalnoy Bezopasnosti Rosssiskoy Federatsii”, 2021b, <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046/page/1>.
- Sauer, P. (2021). “Russia’s Population Undergoes Largest Ever Peacetime Decline”. The Guardian, 13 Ekim 2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/oct/13/russia-as-population-undergoes-largest-ever-peacetime-decline>.
- Stronski, P. (2021). A Difficult Balancing Act: Russia’s Role in the Eastern Mediterranean. Washington, D.C. Carnegie Endowment for International Peace. https://carnegieendowment.org/files/Stronski_RussiaEastMed_final1.pdf.
- Teslova, E. (2021). “Leaders of Russia, Armenia, Azerbaijan to Hold Trilateral Meeting in Sochi.” Anadolu Ajansı, 23 Kasım 2021, <https://www.aa.com.tr/en/politics/leaders-of-russia-armenia-azerbaijan-to-hold-trilateral-meeting-in-sochi/2428454>.
- Tikhonov, S. (2022). “Komy Vıgoden Rost Tsen Na Resursı I Otkaz Evropı ot Nefti i Gaza iz Rossiy”. Rossiyskaya Gazeta, 27 Şubat 2022, <https://rg.ru/2022/02/27/komu-vygoden-rost-cen-na-resursy-i-otkaz-evropy-ot-nefti-i-gaza-iz-rossii.html>.
- Trenin, D. (2021a). “Russia’s National Security Strategy: A Manifesto for a New Era,” Carnegie Moscow Center, 6

- Temmuz 2021,
<https://carnegiemoscow.org/commentary/84893>.
- Trenin, D. (2021b). "One Year On. Russia and the South Caucasus After the Karabakh War." Carnegie Moscow Center, 18 Kasım 2021,
<https://carnegiemoscow.org/commentary/85811>.
- Troianovski, A. ve Sanger, D. E. (2021). "Rivals on World Stage, Russia and U.S. Quietly Seek Areas of Accord". New York Times, 1 Kasım 2021,
<https://www.nytimes.com/2021/10/31/world/europe/biden-putin-russia-united-states.html>.
- Tuna, O. (2021). "Russia's Recent Severe Warnings to Turkey: Background and Future of the Crisis." EDAN Blog, 27 Mayıs 2021, <https://edam.org.tr/en/russias-recent-severe-warnings-to-turkey-background-and-future-of-the-crisis/>.
- Zhanmukanova, A. (2021). "Is Northern Kazakhstan at Risk to Russia." The Diplomat, 23 Nisan 2021,
<https://thediplomat.com/2021/04/is-northern-kazakhstan-at-risk-to-russia/>.

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya, Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenlidir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan

Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dilek KARADENİZ TOPAL

Dilek KARADENİZ TOPAL, 01.02.1992 tarihinde Şanlıurfa ili Suruç ilçesinde doğdu. 1998 yılında Anadolu İlköğretim Okulu'nu; 2006 yılında Anadolu Ortaokulu'nu; 2010 yılında Adana Anadolu Kız Meslek Lisesi'ni; 2015 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans programını tamamladı. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terörizm programında doktora eğitimine başladı.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Eda TUTAK; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans eğitiminden bölüm birinciliği ve yüksek onur derecesiyle mezun oldu. Ardından Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını 2014 yılında tamamlayan TUTAK, 2021 yılında aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora derecesini aldı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Ar-Ge Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan TUTAK, halen bu üniversitede Yönetim ve Organizasyon Bölüm Başkanı olarak çalışmaktadır.

Esra ÇİL AYDOĞDU

28.01.1991 tarihinde Trabzon ili Ortahisar ilçesinde doğdu. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Toplumsal Güvenliğe Etkileri” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında başladığı doktora programına halen devam etmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi’nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi –

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve "Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği" başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hakan ÜNAY

Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde 2017'de tamamlamıştır. 2018'de Necmettin Erbakan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde başladığı yüksek lisans eğitiminden 2022'de sınır duvarları üzerine yazdığı tezi başarıyla savunarak mezun olmuştur. Hâlihazırda Gaziantep Üniversitesi Sosyoloji bölümünde doktora öğrencisidir. Göç ve sınır politikaları alanında araştırmalarını sürdüren yazar, Göç

Araştırmaları Vakfı bünyesindeki Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi'nde 2019'dan bu yana araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını tamamlamıştır. 2014 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmakta olan Kınık, doktora eğitimine aynı üniversite ve anabilim dalında devam etmektedir. Doktora Tezi, “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırmaktadır.

İsmail KÖSE

1975 yılında Trabzon'da doğdu. Yakın Doğu Üniversitesi'nde devlet burslu olarak 1994 yılında başladığı Uluslararası İlişkiler lisans eğitimini 1999 yılı içerisinde Yüksek Onur derecesi ile tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2002 yılında Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü'nden 2013 yılında "Cumhuriyet Tarihi Doktoru" unvanı ile mezun oldu. Aynı yıl Erciyes Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasal Tarih Anabilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başladı. 2016 yılı başında naklen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne atandı. 2017 yılında Doçent oldu. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde görev yapmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazar Çemrek, birçok

akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD’de Florida State University’de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware’da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware’da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmakta olan yazarın özel çalışma alanını Çin Dış Politikası oluşturmaktadır. Müge YÜCE, araştırma amacı ile daha önce Finlandiya Turku Üniversitesi ve Polonya Opole Üniversitelerinde bulunmuştur. Yazar iyi derecede İngilizce ve orta düzeyde Çince bilmektedir.

Rukiye PATAN

1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Patan şu anda tez aşamasındadır.

Süleyman TEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Temiz, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden 2004 yılında mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini Tokat'ta bulunan Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Cumhuriyet Tarihi BD'da tamamladı. Bununla birlikte 2010 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dersleri verdi. Bunun akabinde 2012 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başladı ve 2012'den 2018 yılına kadar Malezya'da bulunan Kuala Lumpur Türk Büyükelçiliğinde vazifesine devam etti. 2017 yılında International Islamic University Malaysia'dan doktora derecesini aldı. 2018 yılında görevini tamamladıktan sonra, Iğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde vazifeye başladı. Uzun süre güneydoğu Asya bölgesinde resmi vazifede bulunmuş olan Dr. Süleyman Temiz'in araştırma alanları, Güneydoğu Asya Uluslar Birliği-ASEAN, Güneydoğu Asya Ülkeleri, Güneydoğu Asya Bölgeselciliği ve devletlerarası ilişkileridir.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora

eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Gütay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan Gütay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diplomasi, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

Yaşar SARI

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde Öğretim Üyesidir. Lisansını İstanbul Üniversitesi'nden, Yüksek Lisansını Old Dominion Üniversitesi ve Doktorasını Virginia Üniversitesi'nden aldı. ABD, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde ders verdi. Rusya, Kafkasya ve Orta Asya üzerine akademik çalışmaları vardır.

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon